

ANNO DOMINI DCCCLXV.

S. ANSCHARIUS.

HAMBURGENSIS EPISCOPUS.

VITA SANCTI ANSCHARII

AUCTORE S. REMBERTO EJUS DISCIPULO ET SUCCESSORE

(Apud Mabill., *Annal. Bened.*, tom. VI.)**PRÆFATIO.***Ad Corbeix veteris monachos.*

1. Dominis sanctissimis, et in Christi amore præcipua veneratione recolendis ac diligendis Patribus et fratribus in sacratissimo Corbeix^a monasterio Deo militantibus, filii atque discipuli reverendissimi Patris ANSCHARII perennem perpetuæ felicitatis orant in Domino dominantium pacem et salutem.

Diu per Domini gratiam pastoris boni munere delectati, prædicationibus et exemplis informati, meritis et intercessionibus suffulti; nunc tandem ejus præsentia desolati, satis perpendimus, quid pro nobis gemendum, quidve pro eo gratulandum sit. Etenim verus Dei cultor abstinens se ab omni opere malo, et in simplicitatis modestia permanens, certam de se præbuit fiduciam, quod hinc sublatus, ad Deum, quem semper tota devotione dilexit, cuique semper animo intendebat, sine cunctatione pervenerit. Unde pro retributionis ejus præmio vere nobis gratulandum credimus; pro nostra autem desolatione necessario supplicandum: ut qui humanitus tanto destituti sumus pastore, cœlitus divino muniri mereamur auxilio. Inter varias etenim pressurarum angustias positi, veraciter jam sentimus quid amiserimus, et quid pro nobis dolere debeamus satis intelligimus. Vivente enim ipso, nihil nobis deesse credebamus. Ejus namque sanctitatem reges honorificabant, pastores Ecclesiarum venerabantur, clerus imitabatur, populus universus admirabatur: et dum illum cuncti sanctum et justum prædicarent, nos quoque tanquam corpus capitis, pro ejus bonitate venerandi ac laudabiles videbamur. At nunc tanto munere frustrati, de

A nostris meritis non præsumimus, quin magis timido corde expavescimus, ne peccatis promerentibus, luporum patere incipiamus morsibus. Mundus namque in maligno positus, magis ea quæ justa et sancta sunt, evertere, quam religiosa quærit erigere: et inimicus humani generis diabolus, quanto sanctiorem ac religiosiorem quemque conspexerit ducere vitam, tanto majori conamine adversa quæque objicit: ut ea quæ sancta sunt destruat, et ne ab aliis imitentur, callida suasionem ac pravis intentionibus auferat. Nos itaque inter formidolosa pericula suspirantes, licet multiplicia mala temporaliter timeamus, divinum tamen adjutorium nobis, licet indignis, non defuturum credimus. Ideoque vestram devotissimam sanctitatem supplici corde rogamus et petimus, ut memores nostri intercedere pro nobis ad Dominum dignemini: quo nunc nos ejus misericordia non derelinquat; sed adjutor noster benignissimus nostra cuncta a nobis depellat: sitque nobis refugium in tribulatione, qui non deserit sperantes in se. De illius itaque præsentia præsumentes, speinque nostram in ejus misericordia collocantes, et quid nobis contingeret, vel qualiter in futurum subsistere debeamus, illius judicio derelinquentes; pietatis ejus gratiam toto cordis ac mentis affectu collaudamus et gratificamur, qui nobis vel ad tempus tanto concessit uti patrono. Vestræ quoque sanctissimæ paternitati gratiarum actiones immensas referimus, quia vestro beneficio ac licentia talem meruimus Patrem habere: cuius exempla si quis imitari voluerit, cœlestem

^a Corbeix veteris seu Gallicæ monachis hanc Vitam a Remberto nuncupatam esse, ejus lectio aperte probat: ut mirum sit hac in re allucinari Adamum, quem sequuntur plerique recentiores. Hunc lapsum correxit Henschenius, et post eum Petrus Lambecius. Id patet præcipue ex num. 3, ubi Rembertus hujus cœnobii monachos alloquens: « Apud vos tonsuratus, inquit, atque in monasticis disciplinis

positus, apud vos Deo oblatum obedientiam promisit, una cum aliis fratribus vestris directus ad has Saxonix partes, in quibus ceptum fieri monasterium nomenque mutuatum a loco habitationis vestræ, ut nova Corbeix appellaretur. » Quibus verbis nihil clarius adduci potest. Eosdem monachos alloqui pergit auctor in tota serie libelli.

quodammodo in terris habebit conversationem. Si quis doctrinæ ejus recordatus fuerit, viam mandatorum Dei sine errore incedere poterit. Si quis monita adhortationis attenderit, laqueos inimici præcavere studebit. Hujus itaque sanctissimi Patris memoriam stylo exarare decrevimus; et qualiter apud nos vixit

rit, quidque de eo nobis cognitum extiterit, vestræ reverentiæ scriptis intimare, quo et divinam clementiam in beato viro vestra quoque nobiscum collaudet affectio, et imitari volentibus exemplum salutis fiat ejus sanctissima devotio.

VITA INCIPIT

*Puer a ludicris inanibus cœlitus revocatur
Anscharius.*

2. Beatissimi Patris Anscharii religionis [*in ms. Corb.*, cujus religionis] sanctitas, divina largiente gratia, ab ineunte crescere cœpit ætate, et per singula ætatum momenta virtutum multiplicavit augmenta. Namque ab infantia a spiritualibus revelationibus cœlitus inspiratus, et per Domini gratiam superna visitatione est sæpius admonitus, quo mentem suam a terrenis disjungens, toto corde cœlestibus inhiaret. Quas quidem revelationes ipse quibusdam nostrum, qui ei familiarius adhærebant, innotuerat; eo tamen tenore, ne tempore vite suæ cuiquam manifestarent. Quas nos ad laudem Domini post obitum ejus huic operi interserere elegimus, ut quique legentes agnoscant, quanta gratia Dominus servum suum a primæva ætate corrigere, ac deinceps succedentibus bonorum operum meritis clarificare dignatus fuerit. Referebat namque, quod in tempore pueritiæ suæ, cum quinque fere esset annorum, mater sua in Dei timore admodum religiosa defuncta fuerit, ac non multo post tempore ipsum pater suus, causa discendi litteras ad scholam miserit. Ubi cum esset positus, cœpit, ut ætati tali familiare est, cum cœvis suis pueriliter agere, et discursibus inanibus atque jocis magis operam dare, quam descendæ disciplinæ instare. Cumque puerili ætati taliter deditus esset, visum est ei quadam nocte, quod esset in quodam loco, nimis luto et lubrico, ita ut inde non nisi magna difficultate exire valeret: secus illum vero locum esse viam amœnissimam, in qua videbat procedentem quasi quandam dominam omni ornatu et honestate præclaram; plures vero alias feminas dealbatas, cum quibus erat et mater sua. Cumque eam recognovisset, cœpit velle ad eam accurrere: sed loco illo cœnoso et nimis lubrico non facile exire poterat. Chorus autem ille feminarum cum ei appropiasset, visum est illi, eam, quæ quasi domina aliarum videbatur, quam ille indubitanter sanctam Ma-

riam esse credebat, ei dixisse: Fili, vis ad matrem tuam venire? Cui cum ille respondisset, inhiante se velle, rursus illa intulit: Si nostræ voluntatis particeps esse volueris, omnem debes vanitatem fugere, et jocos pueriles dimittere, ac temetipsum in gravitate vitæ custodire. Valde enim nos detestamur omnia quæ vana et otiosa sunt; nec potest in nostro conventu esse, quicumque his fuerit delectatus. Post hanc itaque visionem, statim se cœpit gravius agere, et puerilia consortia vitare: lectione autem, meditatione, cæterisque utilitatibus arctius se occupare: ita ut socii ejus valde mirarentur quod tam subito in aliam mutatus sit conversationem.

Monachus audita Caroli morte fit ferventior.

3. Cumque post hæc apud vos tonsuratus, atque in monasticis disciplinis positus adolescentior fuisset factus, humana subrepente fragilitate aliquantulum cœpit a propositi prioris rigore frigescere. Interim vero contigit eum domini excellentissimi Caroli imperatoris obitum audisse, quem ipse antea in magna potentia gloriosum viderat, atque cum magna prudentia regni sceptrum laudabiliter gubernasse audierat. De tanti itaque imperatoris excessu ipse nimio terrore atque horrore percussus, rursus cœpit ad se redire, et admonitionis sanctæ Dei genitricis ad memoriam verba reducere: sicque omni postposita levitate, compunctionis divinæ cœpit amore languescere, totumque se in Dei servitium convertens, orationi et vigiliis, atque abstinentiæ operam dabat.

In extasi a sanctis ducitur in purgatorium.

4. Cumque his virtutum exercitiis verus athleta Dei insisteret, atque in hac gravitate permanenti mundus illi mortuus fieret, et ipse mundo, adventiente sancto die Pentecostes, gratia Spiritus sancti, quæ in eadem festivitate super apostolos effusa est, etiam mentem illius (ut credimus) illustrante atque exhilarante, visum est illi eadem nocte, quod quasi casu subitaneo mori deberet, et in ipso mortis arti-

* De Anscharii patria silet auctor, uti et Gualdo poeta. Corbeienses Gallos tenet opinio, tanquam et natus ibi sit. Antonius de *Caulincourt* (qui aliquando mihi visus est Jacobus Baro) in ms. Chronico Corbeiensi *Corbeix oppido oriundum* dicit: et in suburbano Folieto ad hæc usque tempora vicus S. Anscharii vocabatur, forsitan quod ibi olim steterit paterna ejus domus. Certe veteris Corbeix monachis traditus

est puer, jam aliquot annis ante obitum Caroli Magni, ut patet ex sequentibus: ac proinde ante annum decimum ætatis: nam anno 811 natus, obiit anno Christi 865, cum attigisset annos quatuor et sexaginta. Falluntur qui eum in Frisia ortum et in Corbeia nova monachum factum asserunt: siquidem jam monachus erat annis amplius duodecim ante Corbeix novæ conditionem.

culo, sanctum Petrum apostolum, et beatum Joannem Baptistam in adiutorium sibi invocasset. Cumque anima, ut ipsi videbatur, egrederetur a corpore, ac statim in alia pulcherrima specie corporis omni mortalitate ac sollicitudine carentis appareret; sub eodem momento mortis et admirationis apparuerunt præfati viri: quorum erat unus senior, cano capite, capillo plano et spisso, facie rubenti, vultu subtristi, veste candida et colorata, statura brevi, quem ipse sanctum Petrum esse, nemine narrante statim agnovit; alius vero juvenis erat, statura procerior, barbam emittens, capite subfusco atque subcrispo, facie macilenta, vultu jocundo, in veste serica, quem ille sanctum Joannem esse omnino credidit. Hi itaque eum hinc inde circumsteterunt. Porro anima ejus egressa statim in immensa claritate, qua totus mundus implebatur, sibi videbatur esse: per quam claritatem illum nullatenus in aliquo laborantem sancti supradicti miro et ineffabili modo ducentes, cum pervenissent ad locum quemdam, quem ipse ignem purgatorium esse, nemine narrante, certissime sciebat, ibi eum dimiserunt, ubi cum multa passus esset, præcipue tamen tenebras densissimas pressurasque immanissimas et suffocationes visus est tolerasse; atque omni memoria ablata, hæc solum vix cogitare sufficiebat, quomodo tam immanis posset aliqua existere pœna. Cumque per triduum, ut ipse putabat, ibi cruciaretur, quod spatium illi mille annis longius propter immensam pœnam visum est; rursum redeuntes jam dicti viri, iterumque illum hinc inde circumstantes, et longe majori quam prius alacritate lætantes, atque in omnibus multo suavius incedentes, per majorem, si dici possit, claritatem gressu immobili sine via corporea ambulantes, ducebant.

Dein in paradisum.

5. Et, ut verbis ipsius utamur: « Videbam, inquit, a longe diversos sanctorum ordines, quosdam vicinius, quosdam vero longius, ab oriente assistentes, ad orientem tamen respicientes, ipsumque, qui in oriente apparebat, collaudantes; quidam submissis capitibus, quidam supinis vultibus, pansisque manibus adorabant. Cumque pervenissemus ad locum orientis, ecce viginti quatuor seniores, secundum quod in Apocalypsi scriptum est, in sedibus sedentes, servato introitu amplissimo apparuerunt: qui et ipsi reverenter ad orientem respectantes, ineffabiles Domini laudes promebant. Laudes vero in commune canentium suavissimam mihi refectionem ingerebant; sed post reversionem ad corpus retinere nullo modo poteram. In ipso vero orientis loco, erat splendor mirabilis, lux inaccessibleis, nimis atque immensæ claritatis, cui inerat omnis color pretiosissimus, omnisque jocunditas: omnes vero sanctorum ordines, qui undique lætantes circumstabant, ab ipso gaudium hauriebant. Qui splendor tantæ magnitudinis erat, ut nec initium ejus, nec finem contemplari valerem. Et cum circumquaque longe vel prope respicere possem, in ipsa immensitate luminis, quid

A intus haberetur, contemplari non poteram, sed tantum superficiem cernebam: ipsum tamen inibi esse credebam, de quo Petrus ait: *In quem desiderant angeli prospicere (I Petr. II, 12)*. Ab ipso namque claritas immensa procedebat, ex qua omnis longitudo et latitudo sanctorum illustrabatur. Ipse quoque quodammodo erat in omnibus, et omnes in eo; ipse omnes exterius circumdabat, ipse omnes interiorum satiando regebat; ipse superius protegebat, ipse inferius sustinebat. Sol vero et luna nequaquam lucebant ibi, nec cœlum ac terra ibidem visa sunt. Sed neque ipsa claritas talis erat, quæ oculos contemplantium impediret, sed quæ oculos gratissime satiare. Et cum seniores sedentes dixerim, in ipso quodammodo sedebant: nam nil corporeum erat ibi, sed B erant cuncta incorporea, licet speciem corporum habentia, et ideo ineffabilia. Circa sedentes vero splendor ab ipso procedens, similis arcui nubium, tenebatur.

Martyrem se fore intelligit; quomodo.

6. « Cum itaque a præfatis viris coram hac immensitate luminis, ubi mihi majestas Dei omnipotentis, nemine monstrante, esse videbatur, præsentatus fuisset, vox suavissima, omni sonoritate clarior, quia mihi omne sæculum visa est complevisse, ab eadem majestate procedens, ad me facta est dicens: *Vade, et martyrio coronatus ad me revertaris. Ad quam vocem omnis conventus sanctorum Deum hinc inde laudantium, conticuit, atque submissis vultibus adoravit. Denique speciem, a qua hæc vox formata esset, prorsus non vidi. Post quam vocem tristis factus, quia ad sæculum redire compellebar, sed de revertendi promissione securus, cum prædictis ductoribus exinde remeabam: qui mecum tam euntes, quam redeuntes nihil locuti sunt, sed tam pio affectu in me respiciebant, quemadmodum mater unicum filium contemplatur. Sicque ad corpus redii. In eundo vero ac redeundo, nec labor erat, nec mora: quia quo tendebamus, statim aderamus. Et licet aliqua visus sim de tanta dulcedine dulcedinum enarrasse, fateor tamen, quia nequaquam stylis tanta exprimere potuit, quanta animus sentit. Sed nec ipse animus sentit, ut fuit: quia illud esse mihi videbatur, quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit. » Ex hac itaque visione, quam, sicut ipse dictaverat, verbis illius enarravimus; præfatus servus Dei et perterritus et consolatus, cœpit se sollicitius in divino exercere timore, bonisque operibus de die in diem ardentius in hæerere, spemque de Dei misericordia præsumere, quod quidam ipse disponeret occasione, et ad palmam martyrii posset pertingere. Quod tamen quia corporaliter gladio imminente non contigit, qualiter in mortificatione crucis, quam jugiter in suo corpore pro Christi nominis honore portavit, Deo miserante completum sit, cum de obitu illius narrare cœperimus, latius explicabimus.*

Magister scholæ a Christo admonetur de confessione peccatorum.

7. Post hæc vero, cum magister fuisset scholæ ad sanctum Petrum ^a, eundo vel redeundo ad claustrum, consuetudinem sibi fecerat in oratorio beati Baptistæ Joannis secretius insistere. Itaque post duos annos superioris visionis, quadam nocte visum est ei, quod ad idem oratorium causa orandi divertisset. Cumque oratione surrexisset, ecce vir per ostium veniebat, statura procerus, Judaico more vestitus, vultu decorus; ex cujus oculis splendor divinitatis, velut flamma ignis. Radiabat, quem intuitus, omni cunctatione postposita, Christum Dominum esse credebatur, atque procurrens ad pedes ejus corruit. Cumque prostratus in facie jaceret, ille ut surgeret imperavit. Cumque surgens coram illo reverenter astaret, atque præ nimio splendore oculis ipsius emicante in faciem ejus intendere non valeret, blanda voce illum allocutus est dicens: Dic, ait, iniquitates tuas, ut justificeris. Cui servus Dei respondit: Domine, quid necesse est tibi dicere? tu omnia nosti, et nihil te latet. Ille autem subsequens ait: Scio quidem omnia, sed ideo volo ut constentur mihi homines peccata tua, ut remissionem accipiant. Cui cum omnia quæ ab infantia gesserat, indicasset, et illo post hæc in orationem prostrato ipse erectus astaret, dixit: Noli timere, quia ego sum qui deleo iniquitates tuas. Postquam vocem ille qui apparuerat recessit: et vir Dei excitatus somno, de fiducia remissionis peccatorum suorum confortatus, immenso tripidiabat gaudio.

Fulberti animam rapi videt in cælis.

8. Quo etiam tempore contigit, quod vestræ reverentiæ notissimum est, ut quidam puerulus in schola, Fulbertus ^b nomine, a socio suo tabula percussus, ad mortem usque perductus sit. Pro qua re prædictus servus Dei nimium tristis effectus est, quod sub cura magisterii sui tanta negligentiâ inter subditos sibi acciderit. Verum appropinquante hora exitus ipsius pueri, vir Domini forte sopori deditus lectulo incubabat, cum ecce vidit in somnis ipsius animam a corpore sublatam angelico ministerio ad cælum deferri: se quoque miro et ineffabili ministerio, Deo disponente, pariter comitari. Cumque cæli secreta penetrassent, pueri præfati animam in quamdam purpuream mansionem conspexit introduci, et inter agmina martyrum collocari. Ibiq; ei datum est agnovisse, quod, quia ipse puer vulnus sibi illatum satis patienter tulit, et animam fratris usque ad mortem diligens, pro percussore suo nimium benigne intercessit, patientiam et benignitatem ejus divina remunerante pietate, inter martyrum choros deputatus sit. Hoc autem tam celerius in hora mortis ejus ei demonstratum est, ita ut dum is adhuc moreretur,

^a Id est in monasterio Corbeiensi, cujus præcipua basilica in honore sanctorum Petri et Pauli atque sancti Stephani sacrata est. Prope erat oratorium sancti Joannis Baptistæ, quod modo tenent Benedictino sanctimonialia, at vicinior claustrum ecclesie

A venerandus Pater Witmarus (qui cum eo tunc scholam puerorum regebat, et hujus rei testis præsens adest) cum pro hoc ipso illum excitans, obitum discipuli nuntiaret; ille se hoc quoque ante scire responderit. Quod profecto Domini gratia causa consolationis ei videre concessit, ut quia pro hac re nimium tristabatur, ex salute pueri mœstitiam sui relevaret animi.

E Corbeia veteri migrat in novam, ubi fit magister et doctor

9. His itaque et aliis quamplurimis revelationibus atque visionibus vir Dei cælitus inspiratus, quanta inter vos postmodum sanctitatis gratia ac bonitatis excreverit, vestrorum, qui tunc adfuere, testimonio melius comprobabitur. Nobis autem ea, quæ apud nos gesta sunt, narrare cupientibus, primo indagandum videtur, propter eos qui hujus rei forte minus conscii sunt, qua occasione a loco stabilitatis suæ huc secesserit; et cum apud vos Deo oblatus sit. Ibiq; obedientiam promiserit, quo instinctu ad has partes emigraverit, atque ad Episcopatus officium apud nos sublimatus sit. Hoc autem ideo scribere necessarium duximus, ne forte aliquis levitati assignet, quod vir Dei divinæ compunctionis instinctu et peregrinationis amore pro salute animarum susceptum. Cœptum est itaque olim in his partibus, videlicet Saxoniarum, monasterium fieri, quod auctoritate et magisterio sanctitatis vestræ et pueri fundatum, et succedenti tempore, Deo donante, feliciter consummatum est; nomenque mutuatum a loco habitationis vestræ accepit, ut vocaretur nova Corbeia. Ad hunc ergo locum Dei famulus una cum aliis fratribus vestris primo directus est, ut inibi officio fungeretur docendi, in qua re ipse per omnia tam probabilis et acceptus inventus est, ut omnium electione publice quoque in ecclesia verbum Dei populis prædicaret. Sicque factum est, ut ejusdem loci ipse primus et magister scholæ et doctor fieret populi.

Qua occasione missus in Daniam cum Herioldo rege, Ludovico Pio petente.

10. Post hæc vero contigit ut Herioldus quidam rex, qui partem tenebat regni Danorum, ab aliis ipsius provinciæ regibus odio et inimicitia conventus, regno suo expulsus sit. Qui serenissimum adiit imperatorem Ludovicum, postulans ut ejus auxilio uti mereretur, quo regnum suum denuo evindicare valeret. Qui eum secum detentum tam ipse, quam per alios ad suscipiendam Christianitatem cohortatus, quo scilicet inter eos ita major familiaritas esse posset, populusque Christianus ipsi ac suis promptiori voluntate in adiutorium sic veniret, si uterque unum coleret Deum; tandem, gratia divina tribuente, ad fidem convertit, et sacro baptismate per sancti Joannis evangelistæ, quæ forsitan hic intelligenda.

^b Fulbertum vocat Gualdo in Vita metrica, si sana est membranei codicis scriptura.

fusum ipse de sacro fonte ^a suscepit, sibi que in A in cœpta voluntate immobilis permanebat. Denique filium adoptavit. Quem cum iterum ad sua reducere vellet, et ejus auxilio munitus regni sui fines peteret, cœpit diligentius quærere, si quem inveniret sanctæ devotionis virum, qui cum eo ire posset, eique continuo adhæreret, fieretque illi et suis ad corroborandam suscipiendamque fidem Domini magister doctrinæ salutaris. De hoc itaque prædictus Augustus in publico conventu optimatum suorum, cum sacerdotibus cæterisque fidelibus suis tractare cœpit, et ut sibi aliquem ad tale opus et voluntarium et condignum invenirent, sollicitius omnes rogare.

Hujus peregrinationem, Wala annuente, fratre, improbant.

11. Quod cum universi abnuerent, nullatenus se quemquam scire tantæ devotionis virum, qui peregrinationem tam periculosam pro Christi nomine suscipere vellet; existit tunc temporis venerabilis abbas monasterii vestri Wala, qui memorato imperatori dixit, unum se scire monachum in monasterio ^b suo, qui multo ardore circa divinam religionem ferret, ac pro Dei nomine multa pati desideraret: cujusque pariter institutionem ac mores laudavit, et quod ad hoc opus satis esset idoneus indicavit, se tamen nescire testatus est, utrum ad hanc peregrinationem tolerandam voluntarius esset. Quid plura? Jubente rege evocatus est ad palatium Ansharius, cui abbas cuncta quæ acta sunt, retulit, et ad quid vocaretur, aperuit. Qui se ad Dei servitium in omnibus, quæ in causa obedientiæ injungerentur, paratum esse respondit. Deductus itaque ad præsentiam Augusti, cum ab ipso interrogaretur utrum pro Dei nomine, causa in gentibus Danorum Evangelium prædicandi, comes fieri vellet Herioldi, omnino se velle constanter respondit. Cui etiam cum abbas intulisset, nullatenus se tantum onus jubendo illi imponere; si ipse tantum hoc sua sponte eligeret, sibi gratum esse, et suæ auctoritatis ei licentiam dare, quod ille nihilo minus se et eligere, et modis omnibus perficere velle respondit. Denique cum hæc publice protestarentur, essetque cognitum omnibus qui in domo conversabantur abbatis, ceperunt multi tantam ejus admirari immutationem: quod scilicet relicta patria, et propinquis suis, fratrum quoque cum quibus educatus fuerat, dulcissima affectione, alienas expetere vellet nationes, et cum D ignotis ac barbaris conversari. Multi quoque eum super hoc detestari, et improperiis lacessere; quidam a proposito revocare conabantur. Sed vir Dei

^a Nempe Magontiaci in monasterio S. Albani, et quidem anno 826, ut constat ex Eginhardo et ex libro de Vita Ludovici Pii, ubi Herioldus cum uxore Danorumque non parvamanu Moguntiaci apud sanctum Albanum cum suis omnibus baptismatis unda perfusus, plurimisque muneribus ab imperatore donatus fuisse perhibetur, accepto quodam comitatu in Frisia, cujus vocabulum est Rhiinstri. Theganus addit, reginam ejus uxorem ab Juditha imperatrice de sacro fonte levatam fuisse. Herioldi fratrem Adamus addit perperam.

^b Id est in Corbeia veteri, ad quam proinde jam

se receperat Ansharius, ante aliquot annos in novam missus docendi gratia: sed forsitan Adalardo abbate mortuo a Wala exinde revocatus.

Autbertus ipsi adjungitur.

12. Erat autem etiam tunc cum domno abbate quidam frater monasterii vestri, nomine Autbertus, qui cum eum sollicitum nimis ac tristem, et quotidie secretius sibi consistere et nullius consortio vel colloquio uti videret, cœpit ei compati. Et quadam die pergens ad locum, ubi in supradicta vinea solus sedebat, cœpit ab eo inquirere, utrum veraciter peregrinationem illa vellet suscipere. Qui sperans eum hoc non ob compassionem, sed propter astutiam magis inquirere, respondit: Quid vobis curæ est super hoc? nolite mentem meam tali inquisitione conturbare. Illi vero nihil omnino se deceptionis in hac re protendere testabatur; sed magis veraciter scire velle, utrum ille in proposita voluntate diserneret perseverare. Tunc ipse congratulans ejus benevolentiam, respondit: Ego interrogatus sum si pro Dei nomine vellem in gentes peregrinas ire ad prædicandum Evangelium Christi, cui propositioni ego nequaquam reniti ausus sum, imo totis viribus exopto, ut mihi ad hoc detur copia eundi: nullusque ab hac intentione mentem meam immutare poterit. Tunc præfatus frater ei respondit: Et ego te nunquam patiar solum ire, sed pro Dei amore tecum proficisci cupio, tantum ut domni abbatis licentiam mihi impetres. Firmata itaque inter eos hac religiosa contentione, redeunti abbati ipse obvius adstitit, et quod sibi socium inventum haberet, qui hujus professionis comes esse voluntarius vellet, indicavit. Cujus personam cum abbas requireret, et ille fratrem Autbertum nominaret, multo miraculo obstupuit, nequaquam putans eum, qui et nobilis prosapiæ in sæculo, et apud eum tunc familiaris, se post eum domus ejus procurator habebatur, talia velle, advocatum tamen eum super hoc interrogavit. Qui respondit se nequaquam pati posse, ut ille solus iret: sed pro Christi nomine se velle ei solatio et adjutorio fieri, si suam et fratrum haberet licentiam. Cui domnus abbas se daturum licentiam, si ille spontanee hanc professionem eligeret, respondit. D nullum tamen eis ex familia sua comitem deputatum ad obsequium servitii: nisi forte ipsi aliquem ad hoc provocare possent, ut sua sponte cum eis ire vellet. Hoc autem venerabilis abbas non de inaffe-

se receperat Ansharius, ante aliquot annos in novam missus docendi gratia: sed forsitan Adalardo abbate mortuo a Wala exinde revocatus.

^c Id intelligo de vinea palatio vicina, non de vineis Corbeia veteris, de quibus anonymus quidam de destructionibus ecclesiæ Corbeiensis apud Chesnium tomo II: « Appendebant ad Corbeiam vineæ, quæ circa monasterium erant, continentes in se duodecim bunaria terræ, et amplius: ubi poterant colligi modii nonaginta de vino, et amplius. » Nunc in segetum culturam cessit totus ager monasterio circumpositus.

ctione faciebat, sed quia abominabile et injustum videbatur, ut quis invitus inter paganos conversari cogere-
retur.

*Ambo Daniam petunt cum Herioldo. Coloniae bene
accepti. Ad confinia Danorum perveniunt.*

13. Post hæc itaque ambo deducuntur ad regem : quorum voluntati et desiderio condelectatus, ipse dedit eis et ecclesiastica ministeria, et scrinia atque tentoria, cæteraque subsidia, quæ tanto itineri videbantur necessaria : et cum præfato Herioldo ire præcepit, denuntiavit, ut ejus fidei maximam impenderent sollicitudinem, eumque et suos, qui simul cum eo baptizati fuerant, pia exhortatione, ne ad pristinos reducerentur diabolo instigante errores, continue laborarent ; simulque etiam alios ad suscipiendam Christianitatem verbo prædicationis strenue commoverent. Dimissi itaque ab imperatore nullum habuerunt socium, qui eis aliquid servitii impenderet : quoniam nemo ex familia abbatis cum eis sua sponte ire, nec ille quemquam ad hoc invitum cogere volebat. Herioldus quoque, cui commissi fuerant, adhuc rudis et neophytus, ignorabat qualiter servi Dei tractari debuissent. Sui quoque tunc nuper conversi, et longe aliter educati, non multa super eos cura intendebant. Cum gravi itaque difficultate hanc suscipientes peregrinationem, pervenerunt Coloniam, ubi tunc temporis venerandus antistes Hadelbodus compatiens eorum necessitati, dedit eis navem optimam, ubi sua reponeret, in qua erant duæ mansiunculæ satis optime præparatæ. Hanc itaque prædictus Herioldus conspiciens, elegit in eadem navi cum illis manere, ut ipse una, et illi potirentur altera mansiuncula, sicque inter eos familiaritas cœpit et benevolentia crescere : sui quoque ex hinc servitium eis diligentius impendebant. Inde ingressi per Dorstatum ^b, et vicina Fresonum transeuntes, ad confinia pervenerunt Danorum. Et quia interdum pacifice in regno suo Herioldus rex consistere non poterat, dedit ei memoratus Augustus ultra Albiam beneficium, ut si quando ei necessarium esset, ibi subsistere posset.

*Paganos erudiant, pueris scholas aperiant. Autbertus
Corbeis obiit.*

14. Præfati itaque servi Dei cum eo positi aliquando inter Christianos, aliquando inter paganos constituti, cœperunt verbo Dei insistere ; et quolibet poterant ad viam veritatis monere. Multi enim exemplo et doctrina eorum ad fidem convertebantur, et crescebant quotidie qui salvi fierent in Domino. Ipsi quoque divino inspirati amore ad promulgandam devotionis suæ religionem, cœperunt curiose

^a Id est ecclesiasticam suppellectilem, calicem, ornamenta et cætera ad usum altaris, quæ uno vocabulo capellam nominant.

^b Oppidum est Batavorum ad Rhenum, quo secundo flumine Ansharius cum suis in Oceanum, ac deinde in Daniam vectus est anno 827.

^c Anno scilicet 829, siquidem biennio jam apud Danos moratus erat Ansharius ex num. 14, tametsi

A pueros quærere quos emerent, et ad Dei servitium educarent. Præfatus quoque Herioldus ex suis aliquos sub eorum cura erudiendos posuit, sicque factum est, ut scholam inibi parvo tempore statuerint duodecim aut eo amplius puerorum. Alios quoque hinc inde sibi adsciverunt servitores et adjuvatores : cœpitque eorum fama et religio in Dei nomine fructuosius crescere. Cum itaque in hoc sancto proposito biennio aut eo amplius morarentur, contigit jam dictum fratrem Autbertum infirmitatis gravari molestia. Qua de causa inde ad novam Corbeiam deductus, languore diutino ingravescente, felici (ut credimus) transitu in tempore Paschæ, sicuti et ipsi antea a Domino revelatum fuerat, diem inibi clausit extremum.

^B *Suecis petentibus prædicatores, Ansharius a Ludovico dirigitur ad ipsos, desiderio patiendi animatus ex viso cælesti.*

15. Interim vero contigit legatos Sueonum ad memoratum venisse ^c Ludovicum, qui inter alia legationis suæ mandata clementissimo Cæsari innoverunt, esse multos in gente sua, qui Christianæ religionis cultum suscipere desiderarent. Regis quoque sui animum ad hoc satis benevolam, ut ibi sacerdotes Dei esse permetteret : tantum ejus munificentia mererentur, ut eis prædicatores destinaret idoneos. Quos religiosissimus audiens imperator, plurimum exhilaratus, denuo quærere cœpit quos in illas partes dirigeret, qui probarent utrum populus ille ad credendum paratus esset, sicuti missi illi intimaverant, et cultum Christianæ religionis illis tradere inciperent. Unde factum est, ut iterum cum memorato abbate vestro serenissimus imperator tractare cœperit, si quem forte de suis monachis invenire posset, qui pro Christi nomine in illas partes ire vellet : aut certe qui cum Herioldo moraretur, et is qui cum eo erat, servus Dei Ansharius illam susciperet legationem. Qua de re contigit ut regio jussu abhinc ad palatium vocaretur. Cuique denuntiatum est, ne se raderet ^d antequam ad præsentiam imperatoris veniret. Vir autem Dei ad quod vocaretur omnino prænosens, cœpit toto cordis fervore in amore Dei exardescere, et omne gaudium existimare, si lucrandis sibi animabus liceret insistere. Si quid quoque in hujusmodi protectione contrarietatis sive adversitatis ei potuisset accidere, proposuit animo patienter pro Christo tolerare : nihilque dubietatis in corde pro tali gerebat opere, quoniam visionis divinæ, quam ante prævide. at consolabatur munere. Siquidem suprascripto tempore, cum apud vos maneret, et jam duabus visionibus cælitus inspiratus haberetur, quadam nocte visum est ei,

hujus legationis mentio nulla est apud ejus ævi auctores. Sane id factum oportuit ante annum 830, quo Walach abbas, cum quo imperator hac de re tractavit, ab eo jussus est ad monasterium suum redire, ibique regulariter obversari, ut loquitur auctor ille, qui vitam Ludovici scripsit.

^d Ergone moris erat ut monachi regem adituri tonsuram renovarent, ut apparerent comptiores ?

quod venisset in quamdam domum, ubi plures ex ordine Prædicatorum ad prædicandi officium præparati astabant : coram quibus subito in excessu mentis raptus, videbat immensi luminis claritatem super solis radium de cælo emissam se circumfalsisse. Cumque miraretur quid hoc esset; vox quoque pene similis illi, quam in prima visione se audisse narraverat, facta est ad eum, dicens : Dimissum est peccatum tuum. Cui ille divino, ut credimus, afflatus Spiritu, respondit, dicens : Domine, quid vis ut faciam? Et iterum vox sonuit, dicens : Vade et annuntia gentibus verbum Dei. Hanc itaque visionem servus Dei pertractans animo, lætus gaudebat in Domino, videns jam ex parte impletum, quod sibi imperatum fuerat, et ad majorem laboris sui cumulum etiam Sueonibus verbum Dei nuntiare cupiens.

Witmarum socium sortitur, Gislemaro in Dania substituto. A piratis spoliatur.

16. Cum itaque ante præsentiam Cæsaris adductus, interrogatus ab eo fuisset, utrum legationem istam suscipere vellet, libera voce respondit, se paratum ad omnia quæ illi pro Christi nomine sua auctoritate decrevisset injungere. Tunc Dei providentia socium illi ex vestra fraternitate venerabilis abbas invenit nonnum^a Witmarum, tanto operi satis condignum et voluntarium. Porro cum Herioldo esse disposuit Patrem devotissimum Gislemarum, fide et operibus bonis probatum, atque in zelo Dei ferventissimum. Suscepit itaque legationem sibi a Cæsare injunctam, ut in partes iret Sueonum, et probaret utrum populus ille ad credendum paratus esset, sicuti missi supradicti innotuerant. In qua legatione, quanta, quamque gravia perpessus sit mala, melius ipse, qui interfuit, prædictus Pater Witmarus^b intimare poterit. Nobis hoc tantum narraisse sufficiat, quod dum in medio fere essent itinere, in piratas offenderunt. Et cum negotiatores, qui cum eis ibant, se viriliter defenderint, et primo quidem victoriam ceperint; in secundo tamen ab iisdem piratis devicti ac superati sunt, ita ut naves et omnia quæ habebant, eis tulerint, et ipsi vix pedibus ad terram fugientes evaserint. Ibi itaque et munera regia, quæ illuc deferre debuerant, et omnia quæ habuerant, perdiderunt, excepto parum quid, quod forte prosilientes e navi secum auferre et asportare poterant. Inter quæ et pene quadraginta libros, quos ad servitium Dei sibi aggregaverant, illis diripientibus amiserunt. Hoc itaque facto cum quidam reverti, quidam in antea ire disponerent, servus Dei a cæpto itinere nulla ratione flecti potuit,

^a S. Benedictus præcipit abbatem domnum vocari, priores nonnos, quod intelligitur paterna reverentia, in Regule cap. 63.

^b Ergo in vivis etiam tum superstes erat Witmarus, in veterem, ut videtur, Corbeiam jam reversus.

^c Biorn vocat Adamus in Historia lib. 1, cap. 16. qui auctor, cap. 50, notat situm Bircæ oppidi his ver-

quin potius in Dei ponens arbitrio quid illi contingeret, nequaquam redire disposuit, antequam nota Dei dignosceret, utrum in illis partibus licentia prædicandi fieri posset.

A Sueoniæ rege benigne exceptus, conversionem gentis aggreditur feliciter.

17. Cum gravi itaque difficultate pedibus post hoc per longissimam viam incedentes, et, ubi congruebat, interjacentia maria navigio transeuntes, tandem ad portum regni ipsorum, qui Byrca dicitur, pervenerunt : ubi benigne a rege eorum, qui Bera^c vocabatur, suscepti sunt, missis ejus referentibus, qua de causa advenerint. Cognita itaque legatione eorum, et cum suis de hujusmodi negotio pertractans fidelibus, omnium pari voto atque consensu dedit licentiam eis ibi manendi et Evangelium Christi prædicandi, concessa libertate, ut quicumque vellet, eorum doctrinam expeterent. Itaque abri corde servi Dei, videntes prospere ea quæ optaverant, successisse, populis ibi constitutis verbum salutis annuntiare cœperunt. Plures quoque erant, qui eorum legationi favebant. Multi etiam apud eos captivi habebantur Christiani, qui gaudebant jam tandem se mysteriis posse participari : probatumque est omnia ita veraciter constare, sicuti missi ipsorum serenissimo Cæsari innotuerunt, et baptismi gratiam nonnulli devote expetebant. Inter quos præfectus vici ipsius et consiliarius regis, admodum illi amabilis, Herigarius nomine, sacri baptismatis donum suscepit, atque in fide catholica firmissimum extitit. Ipse namque in hæreditate sua ecclesiam fabricavit, et in Dei servitio semetipsum religiosissime exercuit. Hujus viri diversa exstant insignia, et ejus victiæ fidei multa probantur indicia, quæ in sequentibus evidentius exponemus.

Rem ad imperatorem refert Anscharius.

18. Peracto itaque apud eos altero dimidio anno, præfati servi Dei cum certo suæ legationis experimento, et cum litteris regia manu more ipsorum deformatis, ad serenissimum reversi sunt Augustum; qui honorifice et cum maxima pietatis benevolentia ab eo suscepti, narraverunt quanta Dominus secum egerit, et quod ostium fidei in illis partibus ad vocationem gentium patefactum fuerit. Hoc itaque devotissimus audiens imperator, immenso lætificabatur gaudio : pariterque recolens, quæ jam olim apud Dauos circa Dei cultum concepta fuerant, et laudes et gratias omnipotenti Domino referens, ardore fidei succensus quærere cœpit, quomodo in partibus Aquilonis, in sine videlicet imperii sui, sedem constituere posset episcopalem : unde congruum erat

bis : Birca est oppidum Gothorum in medio Suediæ positum, non longe ab eo templo quod celeberrimum Sueones habent in cultu deorum, Ubsala dicta. In quo loco sinus quidam ejus freti, quod Baltium vel Barbarum dicitur, in boream vergens, portum facit barbaris gentibus, quæ hoc mare diffusi habitant, optabilem. Hactenus insulæ relictum Biorko vocabulum.

episcopo ibi consistenti causa prædicationis illas frequentius adire partes, et unde etiam omnes illæ barbaræ nationes facilius uberiusque capere valerent divini mysterii sacramenta. Cum itaque pro hujusmodi sollicitudine cura vigilantem instaret, quibusdam fidelibus suis referentibus ei innotuit quod cum gloriose memoriæ pater suus Carolus Augustus omnem Saxoniam ferro perdomitam et jugo Christi subditam per episcopatus divisit, ultimam partem ipsius provinciæ, quæ erat in Aquilone ultra Albiam, nemini episcoporum tuendam commisit, sed ad hoc reservare decrevit, ut ibi archiepiscopalem constitueret sedem: ex qua Domini gratia tribuente etiam successio fidei in exteris proficeret nationes. Qua de re primitus etiam ibi ecclesiam per quemdam episcopum Galliæ, Amalarium * nomine, consecrari fecit. Postea etiam ipsam parochiam presbytero, Heridach nomine, specialiter gubernandam commisit: nec omnino voluit ut vicini episcopi aliquid potestatis super eum locum haberent. Quem etiam presbyterum consecrari disposuerat episcopum, sed velocior ejus de hac luce transitus hoc ne fieret, impedivit.

Sedem Hammaburgi a Carolo designatam a Ludovico erectam obtinet. Archiepiscopus consecratur.

19. Post obitum itaque tante memoriæ Augusti, filio ejus, supradicto videlicet imperatore Ludovico, in sede regni ejus collocato suggerentibus quibusdam, partem illam provinciæ, quæ ultra Albiam erat, in duo divisit, et duobus vicinis episcopis ^b interim commendavit. Non enim satis attendit patris sui super hoc constitutionem, aut certe omnimodis ignoravit. Ita vero facta occasione, qua jam fides Christi in partibus Danorum atque Sueonum per gratiam Dei fructificare cœperat, cognito patris sui voto, ne quid ejus studii imperfectum remaneret, una cum consensu episcoporum ac plurimo synodi conventu, in præfata ultima Saxonie regione trans Albiam, in civitate *Hammaburg* sedem constituit archiepiscopalem, cui subjaceret universa Nordalbingorum Ecclesia, et ad quam pertineret omnium regionum aquilonalium potestas, ad constituendos episcopos sive presbyteros in illas partes pro Christi nomine destinandos. Ad hanc ergo sedem dominum et Patrem nostrum

* Trevirensis scilicet, ni fallor, alium ab Amalario scriptore librorum de divinis Officiis, qui auctor Romani præfectus est anno 831, ex libro de ordine Antiphonarii cap. 58; quo tempore ecclesiæ Trevirensi ab anno decimo præsidebat Hetti Amalarjii successor, de quo numero sequenti. Ludovicus Augustus in præcepto suo postea referendo (*Pa. rologiæ tom. CIV*) ait episcopum quemdam *ex remotis Galliæ partibus*, nomine Amalarium, Hammaburgi ecclesiam consecrasset, nulla sedis ejus mentione facta.

^b Nimirum Bremensi et Ferdensi, Willericō et Heligauldo, de quibus infra.

^c Id contigit anno 832, mendose apud Adamum anno 833, si quidem testante eodem auctore, Ansharius obiit anno 865, episcopatus anno vicesimo quarto.

^d Cella Turholtensis, nunc oppidum Thurohani comitatus caput Flandriæ contigua, Anshario con-

secrari ^c fecit archiepiscopum, per manus Drogonis Metensis præsulis et summæ sanctæque palatinæ dignitatis tunc archicæpallani, antantibus archiepiscopis, Ebone Rhemensi, Hetti Treverensi, et Olgario Magontiacensi, una cum pluribus aliis, in conventu imperii, præsulibus congregatis; assistentibus quoque, et consentientibus ac pariter consecrantibus Helingando et Willericō episcopis: a quibus jam dictas parochiæ illius partes commendatas cœperat. Et quia diœcesis illa in periculosis fuerat locis constituta, ne propter barbarorum imminentem sævitiam aliquo modo deperiret, et quia omnimodis parva erat, quamdam cellam in Gallia, *Turholt* ^d vocatam, ad eandem sedem perpetuo servituram ejus legationi tradidit.

A Gregorio IV confirmatus, constituitur legatus Septentrionalium.

20. Et ut hæc omnia perpetuum suæ stabilitatis retinerent vigorem, eum honorabiliter ad sedem direxit apostolicam, et per missos suos venerabiles Bernoldum et Ratoldum episcopos, ac Geroldum illustrissimum comitem ^e, omnem hanc rationem sanctissimos papæ Gregorio intimari fecit confirmandam. Quod etiam ipse tam decreti sui auctoritate, quam etiam pallii datione, more prædecessorum suorum roboravit, atque ipsum in præsentia constitutum legatum in omnibus circumquaque gentibus Sueonum sive Danorum, necnon etiam Sclavorum, aliarumque in Aquilonis partibus gentium constitutarum, una cum Ebone Rhemensi archiepiscopo, qui ipsam legationem ante susceperat, delegavit, et ante corpus et confessionem sancti Petri apostoli publicam evangelizandi tribuit auctoritatem, et ne horum quidquam in futurum irritum fieret, omnem resistantem et contradicentem, vel quolibet modo his sanctis studiis piissimi imperatoris insidiantem, anathematis mucrone percussit, atque perpetua ultione reum diabolica sorte damnavit. Porro, ut præmissimus, eadem legatio auctoritate Paschalis papæ ^f Eboni Rhemensi archiepiscopo prius commendata fuerat. Siquidem ipse (ut credimus) divino afflatus Spiritu, pro vocatione gentium, et maxime Danorum quos in palatio sæpius viderat, et diabolico deceptos

^d Cessa est anno 835, testante Adamo in lib. 1, cap. 17. Cella istius sit mentio in Vita S. Bavonis, sæculo II.

^e Cujus loci, incertum. Exstat quidem epistola formata Wolfeonis, Constantiensis episcopi, ad Bernaltum, Argentariensem episcopum, apud Sirmundum in tomo III Conciliorum Galliæ: qui Bernaltus apud Guiliannum omittitur. At cum epistola illa data sit anno 817, et Utho, haud dubie Bernalti successor, consilio Aquisgranensi anno 819 subscripsisset, de alio Bernaldo hic locus intelligendus est. Geroldus comes erat Pannonici limitis præfectus, ex Eginhardo ad annum 826.

^f Paschalis hæc de legatione litteras refert Philippus Cæsar, et ex eo Henschenius, quibus pontifex Eboni potestatem facit in partibus Aquilonis disseminandi Evangelii una cum Halitigario ministro. Quod Baronius revocat ad annum 825.

errore dolebat; ferventissimo ardebat desiderio, et pro Christi nomine se suaque omnia ad salutem gentium tradere cupiebat. Cui etiam dominus imperator locum unum ultra Albiam, qui vocatur Welanao^a, dederat, ut quoties illas in partes pergeret, locum subsistendi ibi haberet. Multoties itaque ipse ad eundem venit locum, et pro lucrandis animabus multa in Aquilonis partibus dispensavit, ac plurimos religioni Christianorum adiunxit, atque in fide catholica roboravit.

Gauzbertum episcopum adiutorem accipit, aliosque ex Corbeu veteri.

21. Verum post ordinationem domni et Patris nostri Anscharii superius comprehensam, visum est illis, de eadem legatione inter se conferentibus necessarium esse, ut aliquis illi ordinaretur adiutor, qui in partibus Sueonum ministerii episcopalis officio fungeretur: quoniam in regione tam longe posita præsens adesse deberet pontifex, et ipse solus ad utrumque locum minus sufficeret. Cum consensu itaque et voluntate prædicti imperatoris, venerabilis Ebo quemdam propinquum suum, Gauzbertum [*al.*, Gautbertum] nomine, ad hoc opus electum, et pontificali insignitum honore, ad partes direxit Sueonum; cuique ministeria ecclesiastica et necessarios sumptus tam ex sua quam ex datione regia abunde tribuit, eumque quasi vice sua^b qui ibidem prædicandi officium prius auctoritate apostolica suscepisset, legatum in gentibus Sueonum esse constituit, cui etiam postea clementissimus Augustus, suggerente eodem venerabili præse Ebone, cellam quam ipse in loco memorato Welanao construxerat, quasi locum refrigerii tradidit, ut scilicet ad ipsius ministerium officii perpetua stabilitate deserviret. Prædictus itaque Gauzbertus, quem ipsi consecrantes honore apostolici nominis Simonem^c vocaverunt, ad partes veniens Sueonum, honorifice et a rege et a populo susceptus est, cœpitque cum benevolentia et unanimitate omnium ecclesiam inibi fabricare, et publice Evangelium fidei prædicare: fiebatque gaudium salutis Christianis ibi degentibus, et de die in diem numerus credentium augebatur. Interim quoque dominus et pastor noster in diœcesi sibi commissa et in partibus Danorum strenue suum implebat officium, et exemplo bonæ conversationis multos ad fidei gratiam provocabat. Cœpit quoque ex gente Danorum atque Sclavorum nonnullos emere pueros, aliquos etiam ex captivitate redimere, quos ad ser-

vitium Dei educaret. Quorum quosdam ad cellam prædictam *Turholt* nutriendos posuit: fueruntque cum eo hic ex societate vestra sancti Patres nostri et magistri, quorum doctrina et institutione feliciter nobiscum religionis divinæ crevit opinio.

Hammaburgo a piratis vastato, omnium rerum facturam fert patienter Anscharius.

22. Verum cum hæc in utraque parte laudabiliter et Deo digne agerentur, contigit ex improviseo piratas advenientes Hammaburgensem civitatem navigio circumdedisse. Quod cum inopinate et subitane accidisset, spatium non fuit pagenses congregandi; quippe cum et comes, qui eo tempore præfecturam loci illius tenebat, illustrissimus vir Bernarius tunc deesset; dominus vero episcopus ibi positus cum his qui aderant in urbe ipsa, vel in suburbio manentibus, primo quidem audito adventu eorum locum ipsum continere voluit, donec majus veniret auxilium; sed impellentibus paganis, et civitate jam obsessa, cum eis resisti non posse conspexit, quomodo pignora sanctarum reliquiarum^d asportarentur, præparavit. Sicque ipse clericis huc et illuc fuga dispersis, etiam sine cappa sua vix evasit. Populi quoque a loco ipso exeuntes et hac illacque palantes, plurimis aufugientibus, quidam capti, plerique etiam perempti sunt. Denique hostes direpta^e civitate, et omnibus quæ in ea vel in vico proximo erant spoliatis, cum vespertino tempore eo adventassent, noctem ipsam cum sequenti die et nocte ibi conserderunt: sicque succensis omnibus ac direptis, egressi sunt. Ibi ecclesia miro opere magisterio domni episcopi constructa, una cum claustris ministerii mirifice compositis, igni succensa est. Ibi bibliotheca, quam serenissimus memoratus imperator eidem Patri nostro contulerat, optime conscripta, una cum pluribus aliis libris, igni disperit; sicque omnia, quæ inibi aut in ecclesiasticis ministeriis, aut in aliis thesauris et facultatibus habuerat; aut prædatione aut igne, hostili impetu direpta sunt, ut quasi nudum eum dimiserint. Quippe cum pene nihil exinde prius elatum sit, nec tunc quidem aliquid subventum, nisi quod quisque fugiens casu arreptum secum forsitan exportare potuit. Pro quibus omnibus dominus et Pater sanctissimus nullatenus vel animo molestabatur, vel labiis peccavit; sed cum omnia fere, quæ ab initio episcopatus aggregare vel in fabricam ædificiorum componere potuerat, uno velut momento perdidit, illud beati Job sæpius ver-

^a Vulgo *Wehl* seu *Wedel* infra Hammaburgum.

^b Non tamen assidue ab anno 823 usque ad id tempus in illis partibus perseveravit Ebo. Certe in sua diœcesi Rhemensis versabatur anno 827, quo Ludovicus Augustus eum misit ad monasterium Dervense, tunc a sæcularibus clericis occupatum, ut diligenter consideraret an locus aptus esset ad monasticum ordinem observandum, ut patet ex diplomate Ludovici ipsius.

^c Hinc patet moris aliquando tum fuisse, ut episcopis in consecratione sua nomen mutaretur, sic sanctus Willibrodo a papa Clemens dictus est.

^d Nempe sanctorum Xysti et Siricii confessorum pontificum Rhemensium, ex Adamo in lib. 1, cap. 23, in quorum honorem cœnobium postea constituit in prædio Ramsolano, quod Ikia matrona ipsi tradiderat, haud longe ab Hammaburgo. Reliquias istas Anscharius ab Ebone acceperat, una cum corpore sancti Martiniani, quod apud Helingastad reposuit; et cimiliis beati Kemigii, quæ cum ingenti honore Bremæ servavit.

^e Id anno 845 reponunt Annales Fuldenses et Mettenses, rectius quam Adamus et Krantzius anno 840.

his replicabat : *Dominus dedit, Dominus abstulit; sicut a Domino placuit, ita factum est : sit nomen Domini benedictum (Job 1, 21).*

Gauzbertus a Sueonibus vexatur, Nithardus perimitur.

23. His itaque ita peractis, cum dominus episcopus cum suis in multis esset pressuris et calamitatibus, et fratres congregationis ejus una cum sanctissimis pignoribus varia loca circumeundo huc illucque vagarentur, et nusquam sederent quieti; praevalente iniqui machinatione contigit etiam diabolico instinctu, ut populus Sueonum, fervore zeli accensus, praefatum Gauzbertum episcopum insidiosè persequi coeperit : factumque est, ut ad domum, in qua manebat, unanima conventionè pars quaedam populi, causa direptionis, irruerit, et nepotem quidem ipsius, Nithardum nomine, gladio peremerit, et odio Christiani nominis percussus Dei (ut credimus) martyrem fecerit. Ipsum vero cum caeteris sociis, qui simul aderant, ligaverunt, et diripientes omnia quae apud eos invenire potuerunt, contumelia et opprobriis affectos a finibus suis expulerunt; quod tamen non regio jussu factum, sed populari tantum conspiratione est perpetratum. Divinae vero majestatis clementia hoc nequaquam inultum abire passa est : sed pene omnes qui adfuere, quamlibet diverso modo in parvo tempore puniti sunt : de quibus multa dici poterant; sed ne fastidium legentibus inferamus, unius tantum mentionem curavimus facere, ut qua poena caeteri evindicati fuerint, ex hujus perditione patefiant.

Sueones puniuntur.

24. Quidam namque in terra illa potens exstitit, cujus filius in eadem conspiratione cum aliis fuerat, et quae sibi de spoliis inibi captis provenerant, in domum patris sui contulit. Post quod factum coepit substantia illius minui, et pecora ac familia deperire : ipse quoque filius divina ultione percussus interiit : sed et uxor ejus cum filio ac filia, non multo interjacente spatio, obiit. Cum itaque se, excepto filio parvulo, omnibus bonis suis defraudatum videret, coepit miser deorum iras expavescere, et quod haec omnia alicujus Dei offensione pateretur, mente tractavit. Qua de re, sicut ibi moris est, quemdam adiit divinum, rogans, ut cujus Dei offensam haberet, et qualiter eum placere deberet, ipsi indicaret. Agens itaque ille, quae circa cultum hujusmodi observare solebat, omnes deos illorum ipsi placatos; Deum vero Christianorum illi omnimodis infensum : Christus, inquit, sic te habet perditum; et quia quodlibet eorum, quod illi consecratum fuerat, in domo tua manet conditum, ideo venerunt super te omnia mala haec, quae passus es : nec poteris ab his liberari, donec illud in domo tua manserit. Hoc ille audito, mente pertractans sollicita quid illud esse posset, de filio suo recordatus est, quod ex spoliis supradictis quemdam librum in domum suam adver-

A sacerdotis tunc inibi deerat praesentia; quid de eodem libro faceret omnimodis nescius, secum illum longius retinere nullatenus ausus est. Tandem vix reperto consilio, in conspectu eum populi, qui in eadem villa manebat, attulit, et quae passus sit, retulit. Cumque se omnes ignaros consilii super hac re dicerent, et tale aliquid in domo sua recipere vel habere pertimescerent; ipse eum diutius apud se retinere obstupescens, honeste compositum ad quamdam ligavit saepem, denuntians ut quicumque vellet, eum inde sumeret, et pro reatu commisso Domino Jesu Christo voluntariam satisfactionem vovit. Quem librum quidam Christianorum exinde sublatum in sua advexit domo, ex cujus ore etiam ista cognovimus : qui postea magnae fidei et devotionis exstitit, ita ut psalmos apud nos postea memoriter sine litteris dilicerit. Taliter ergo et caeteri, sive morte, sive peste, et damno rerum suarum puniti sunt; et liquido omnibus patuit, quia qui sanctum Dei pontificem et suos inhoneste tractare et spoliare praesumpserant, gravissimam Domini nostri Jesu Christi senserint ultionem.

Post annos septem Ardgarium ad eos mittit Ansharius.

25. Post haec itaque locus ille septem fere annis sine sacerdotali fuit praesentia : pro qua re dominus et pastor noster Ansharius nimio moerore anxius Christianae religionis fidem ibi coeptam perire non sufferens, et maxime pro filio suo quem supra memoravimus, Herigario condolens, quemdam anachoretam, Ardgarium nomine, illas in partes direxit, et ut specialius eidem adhæreretur praecipit. Ipse itaque eo adveniens, officiose susceptus est ab ipso Herigario, et Christianis qui ibi aderant, magnum suae praesentiae exhibuit gaudium. Coeperuntque, sicuti primo fecerant, ea quae Dei sunt, devote quaerere, et ritum Christianitatis lubenti animo custodire. Nemo quoque incredulus ejus praedicationis audebat resistere, quia qua poena mulctati fuerunt, qui servos Dei inde expulerant, mente pavida meminerant. Suggestione quoque praefati Herigarii, regis qui tunc erat jussu et licentia, publice coepit Dei celebrare mysteria. Qui videlicet fidelissimus vir Herigarius, tempore quo sacerdotalis ibi deerat praesentia, multa ab infidelibus sustinuit opprobria : sed largiente divina gratia, signis caelestibus ejus petitione verae fidei declarata sunt praekoniam. Ex quibus, ut promisimus, aliqua hic interserere curavimus, quo ejus fidei invictus declaretur animus.

Herigarius et ipse multa passus, patrat miracula.

26. Quadam namque vice ipse in quodam sedebat placito, scena in campo ad colloquium parata : ibi cum inter alias locutiones illi deos suos laudassent, quorum favore prospera sibi multa provenirent, et illi, quod solus a consortio omnium inam fide aberraret, improperebant; ipse, ut erat spiritu fervens, respondisse dicitur : Si tanta est de divina majestate dubietas, quod tamen dubium esse nullo modo

deberet, probemus miraculis, quis sit majoris potentiae, vestri multi quos dicitis dii, an meus solus omnipotens Dominus Jesus Christus. Ecce tempus adest pluviae (siquidem pluvia tunc imminebat), invocate vos nomina deorum vestrorum, ne pluvia super vos descendat, et invocabo Dominum meum Jesum Christum, ne aliqua stilla pluviae me contingat, et si quis in hac parte se invocantes exaudierit, ipse sit Deus. Hac itaque facta inter se conventionem, cum illi omnes in una parte sederent, ipse vero cum uno puero in altera, coepit unusquisque eorum invocare Deum suum, ille quoque invocabat Dominum Jesum Christum. Et descendens immensa de caelo pluvia ita omnes illos aquis infudit, ut quasi in flumine cum vestimentis jactati viderentur, etiam folia ramorum de umbraculo ibi facto super ipsos decidentia, virtute divina illos oppressos ostenderent; super ipsum vero et puerum qui cum eo erat, nec una descendit pluviae gutta. Quo facto confusis illis et admirantibus: Ecce, inquit, videtis quis sit Deus: nolite me, infelices, ab ejus cultura revocare, quin potius ab erroribus vestris confundamini, et veritatis viam discite.

Ejusdem alia miracula.

27. Alio quoque tempore contigit, ut dolorem in tibia sua sustineret nimium, ita ut non aliquo modo se movere a loco in quo erat, posset, nisi portaretur. Cum hanc ergo diutius sustineret molestiam, coeperunt multi ad eum causa visitandi venire; et quidam adhortationibus, quo pro salute sua diis sacrificaret, commonere; quidam improperiis, quod sine Deo esset, lacessere, et idcirco eum salute carere. Cum itaque haec saepius agerentur, et ipse constanter malis eorum suggestionibus resisteret; postremo non ferens eorum calumniam, respondit, nequaquam se a vanis simulacris auxilium petere velle, sed a Domino suo Jesu Christo, qui posset in momento, si vellet, eum ab infirmitate sua sanare. Et accitis illico domesticis suis, ut ad suam eum deferrent ecclesiam praecipit; ubi positus coram cunctis qui astabant, supplices ad Dominum preces effudit, dicens: Domine mi Jesu Christe, ut sciant hi miseri, quia tu es Deus solus, et non est alius praeter te, da mihi servo tuo in hac hora pristinam corporis sanitatem; ut videntes inimici magnalia tua, de suis erroribus confundantur, et ad agnitionem tui nominis convertantur. Fac, quaeso, quod peto propter nomen sanctum tuum quod est benedictum in saecula; ne sit confusio confidentibus in te, Domine. Postquam vocem, divina eum medicante gratia, confestim sanissimus est redditus, et de ecclesia per semetipsum egressus, pro salute sua Deo gratias agebat, et in Christi fide convalescens magis magisque incredulos confundebat.

Avoundus rex cum Danis Bircenses oppugnat.

28. Per idem fere temporis accidit, ut etiam quidam

A rex Sueonum, nomine Avoundus^a, ejectus regno suo, apud Danos exsul fuerit. Qui fines regni quondam sui denuo repetere cupiens, coepit ab ipsis auxilium quaerere; spondens quod, si se sequerentur, multa eis donaria possent provenire. Proponebat enim eis vicum nominatum Byrea, quod ibi multi essent negotiatores divites, et abundantia totius boni, atque pecunia thesaurorum multa. Ad illum itaque vicum se illos promittebat ducturum, ubi sine exercitus sui damno, multo suae necessitatis fruerentur commodo. Illi ergo promissis muneribus delectati, et thesaurorum acquisitione avidi, in auxilium ejus expeditorum ad pugnam hominum viginti et unam naves impleverunt, et cum eo destinaverunt. Ipse vero de suis naves habebat undecim. Exeuntes ergo de Danis, ad vicum insperate venerunt memoratum, et forte tunc rex ipsorum longius inde aberat, et principes ac populi multitudo congregari non poterat. Tantum supradictus Herigarius praefectus hujus loci, cum eis qui ibi manebant negotiatoribus et populis, praesens aderat. In magna ergo angustia positi, ad civitatem quae juxta erat, confugerunt: coeperunt quoque diis suis, imo daemionibus, vota et sacrificia promittere et offerre, quo eorum auxilio in tali servarentur periculo. Sed quia civitas ipsa non multum firma erat, et ipsi ad resistendum pauci; miserunt ad eos legatos, dexteram et foedus postulantes. Quibus rex praefatus mandavit, ut pro redemptione ipsius vici centum libras argenti persolverent, sicque pacem haberent. Quod illi, ut petebat, statim miserunt, et a rege jamdicto susceptum est.

Herigarius auctor est ut Bircenses Christum invocent.

29. Porro Dani graviter hujusmodi conventionem ferentes, quia non sicuti disposerant actum fuisset, coeperunt velle super eos subito irruere, et locum ipsum funditus depradari atque incendere, dicentes unum quemlibet negotiatorem plus ibi habere, quam sibi elatum fuisset; et nullo modo se tantam calumniam sufferre posse. Cum haec ergo inter se agerent, et ad diripiendam urbem, in quam confugerant, se praepararent, hoc quoque illis innotuit. Unde rursus pariter congregati, cum nullo modo vires haberent resistendi, nullaque eis spes esset refugii, ad vota et sacrificia majora diis suis offerenda se invicem cohortabantur. Contra quos iratus fidelis Domini Herigarius: Maledicta sint, inquit, a Deo nostro vota et sacrificia vestra cum idolis vestris. Quandiu vultis daemionibus servire, et vos ipsos ad perniciem vestri votis inanibus in paupertate redigere? Ecce multa obtulistis, et ampliora vovistis, insuper et centum libras argenti dedistis, quid profuit vobis? Ecce omnia quae habetis, veniunt diripere, uxores vestras et filios vestros ducent captivos, civitatem et vicum igni succendent, et vos gladio peribitis. Quid ergo vobis prosunt simulacra vestra? Ad quam vocem illic om-

^a Sic codices mss., uti et Gualdo poeta. Bollando *Anaundus*, seu *Anoundus*.

nes perterriti, et quid agerent nescii, unanimiter A responderunt : Salus nostra et consilium sit in tua deliberatione, et quidquid nobis suggereris, sine dubio faciemus. Quibus ille : Si, inquit, vota spondere vultis, rogete et reddite omnipotenti Deo qui regnat in cœlis, et ceteri ego in conscientia pura et fide recta deservio. Ipse omnium Dominus est; in voluntate ejus omnia sunt posita, nec est qui ejus ditioni possit resistere. Si itaque ejus auxilium toto corde petieritis, omnipotentiam ipsius vobis non defuturam sentietis. Accepto igitur ab eo consilio, tunc unanimes et voluntarii exeuntes, sicut ibi consuetudinis erat, in campum, pro liberatione sibi jejunium et elemosinas Domino Christo devoverunt.

Quo facto liberantur ab hostium incursu.

30. Interim rex præfatus cum Danis agere cœpit, ut sorte perquirerent utrum voluntate deorum locus ipse ab eis devastandus esset. Multi, inquit, dii sunt ibi potentes, ibi etiam ecclesia olim constructa est, et cultura Christi a multis Christianis ibi excolitur, qui fortissimus est deorum, et potens sperantibus in se, quocunque modo vult auxiliari. Necessario ergo quærendum est, utrum divina ad hoc voluntate incitemini. Quod illi, quia sic apud eos mori erat, nequaquam abnuere potuerunt. Quæsitum est igitur sortibus, et inventum quod cum sua hoc prosperitate nequaquam perficere possent, neque locum ipsum eorum deprædationi a Deo concessum. Iterum quæsitum est, in quam partem ituri essent, ubi sibi pecuniam acquirerent, ne vana spe frustrati ad sua vacui remearent. Cecidit sors, quod ad urbem quamdam longius inde positam in finibus Sclavorum ire deberent. Hoc ergo Dani divinitus sibi imperatum credentes, a loco memorato recesserunt; ad urbem ipsam directo itinere properarunt, irruentes super quietos et secure habitantes, improvise illam urbem armis ceperunt, et captis in ea spoliis ac thesauris multis, ad sua reversi sunt. Rex vero ille, qui ad eos prædandos venerat, pace cum eis fœderata, argentum quod ab eis acceperat, reddidit, et apud eos aliquandiu resedit, volens genti suæ reconciliari. Sicque Domini gratia, propter fidem servi sui Herigarii, populum illius loci ab hostium incursu liberans bonis suis restituit.

Herigarius incôlas hortatur ut Christo credant; deinde moritur.

31. Quo facto ipse in conventu publico eandem rem proposuit, et ut quis Deus esset, intentius providerent monuit, dicens : Heu miseri, vel jam nunc intelligite, quod vanum sit a dæmonibus auxilium petere, qui non possunt in tribulationibus subvenire! Suscipite fidem Domini mei Jesu Christi, quem probastis verum Deum esse, qui vobis nullum habentibus refugium suæ miserationis tribuit auxilium. Nolite

* Hunc locum pro viatico sub utraque specie notavi in præfatione sæculi tertii, num. 75. Longe ab hujus matronæ religione defecerant sæculo undecimo

ultra culturam superstitiosam quærere, et inani sacrificio idola vobis placare. Verum Deum, qui omnium quæ in cœlis et in terris sunt, dominatur, colite, et ipsi vos subjicite; ipsius omnipotentiam adorare. Denique post hæc, tanto alacrior quanto frequentibus Domini beneficiis in fide robustior factus, publice ubicunque aderat, partim exultando, virtutem Domini et fidei gratiam cunctis nuntiabat. Sicque bonum certamen usque ad finem suæ perduxit vitæ: consummatoque boni operis cursu, languore ingravescente, astante jam dicto Ardgario sacerdote divinæ commendatus clementiæ, comunione sacra percepta, feliciter in Christo obiit: de cujus fidei constantia multa adhuc dici poterant; sed quia brevitati studuimus, hæc dicta sufficiant.

B

Frideburgis in fide constans, vinum in viaticum reservari curat.

32. Illis quoque temporibus apud eos matrona quædam fuit valde religiosa, quam nulla unquam improborum perversitas a fidei suæ rectitudine pervertere potuit. Cui frequenter in quacunquæ necessitate positæ, ut more eorum idolis sacrificaret, suggestum est; sed illa immobilis fidei suæ munia non reliquit, vanum esse dicens, a simulacris mutis et surdis auxilium quærere, et abominabile sibi videri, ut his quibus in baptismo renuntiaverat, denuo intenderet; et sponsonem quam Christo promiserat, falleret. Si enim, inquit, malum est hominibus mentiri, quanto magis Deo? et si bonum est inter homines fidem constare, quanto magis qui fidem Domini accipit nullatenus debet ab ea immutari? Dominus, inquit, meus Jesus Christus omnipotens est. Ipse mihi, si in ejus fide perseveravero, et sanitatem, et omnia quibus indigero, præstare poterit. Prædicta religiosa femina, Frideburg nomine, in bonitate vitæ et fidei constantia laudabilis, dies vitæ suæ usque ad tempus produxit senectutis. Cum jam appropinquaret dies mortis suæ, et post discessum domini Simonis nullus tunc ibi adesset sacerdos; ipsa amore sacrificii, quod audierat viaticum esse Christianorum, de vino aliquantulum in quodam fecit reservari vasculo, et filiæ suæ in fide commendans, ut si quando ei ultimum tempus instaret, de ipso vino, quia sacrificium non habebat, ei in os distillaretur: ut vel sic Domini gratiæ exitum suum commendaret. Illud itaque vinum tribus fere annis apud eam conservatum est; sicque contigit illuc prædictum adventasse sacerdotem Ardgarium. Quo ibi posito, ipsa, quandiu vires habuit, religionis suæ devotionem exercuit, missarum solemniam et salutaria monita sedulo ab eo exquirens. Verum inter hæc, languore se præoccupante, cœpit infirmari: sollicita de obitu suo memoratum ad se accersiri fecit presbyterum, et accepto de ejus manu viatico optato, feliciter migravit ad Dominum.

D

Frisonos quidam, quos Aquaticos vocat Baldericus in Chronici Cameracensis lib. III, cap. 22.

*Res suas pauperibus distribui jubet. Filia ejus id ex-
sequente pecunia non decrevit.*

35. Ipsa vero elemosinis intenta semper, quia in sæculi rebus dives erat, filia suæ prædictæ Cathæ nomine injunxerat, ut post suum ex hac luce discesum, cuncta quæ illius erant, in pauperes dispensaret. Et quia hic pauperes minus inveniuntur: Post obitum, inquit, meum, cum tibi primum opportunitas evenerit, venditis omnibus, quæ hic dispensata non fuerint, sume tecum argentum, et vade Dorstadum; ibi sunt ecclesiæ plurimæ et sacerdotes ac clerici, ibi indigentium multitudo. Illo adveniens, quære qui te doceant fideles quomodo ea dispenses, et pro animæ meæ remedio omnia distribue. Post excessum itaque matris, filia quæ mater jusserat, strenue adimplevit: arreptoque itinere perveniens ad Dorstadum, religiosas exquisivit ibi feminas, quæ cum ea loca sancta circuitent, et quid cuique dispensare deberet, eam instruerent. Cum quadam die dispensandi causa loca sancta circuitent, et medietas jam distributa esset, dixit sociis suis: Nunc lassæ sumus, melius est ut aliquid de vino ematur, ut refocilemur, et sic demum cepta peragamus. Datis igitur ad hoc quatuor denariis, et viribus resumptis, quod cœpere peregerunt; quibus completis, ipsa ad hospitium suum rediens, saccum, in quo argentum fuerat, in quodam loco vacuum posuit: sed largiente superno munere denuo ipsum locum adiens, sicut ante fuerat, plenum invenit: quæ tanto obstupefacto miraculo, ascitis ad se feminis quæ secum prius ierant, quod sibi contigerat ostendit, coram quibus quid inibi esset computans, tantum invenit quantum illo adduxit, exceptis quatuor denariis. Consilio itaque ab eis accepto, ivit ad sacerdotes qui ibi probabiliores videbantur, et ipsum miraculum eis innotuit. Qui gratiam Dei pro tanta ejus bonitate laudantes, quod ejus labori ac boni intentioni Dominus ea retribuerit, intimabant. Quia cum, inquit, matri tuæ obediens fuisti, et fidem tuam circa eam illibatam servasti, et elemosinas illius strenue implesti, Dominus omnium bonorum retributor pro necessitatis tuæ subsidio ista tibi contulit, ipse est omnibus sufficiens, nullius indiget: ipse omnia quæ pro ejus distributa fuerint nomine, in cœlesti regno recompensabit. Quod ita esse ne aliquo modo dubitares, et ne te census dati distributio pœniteret, hoc te Deus miraculo certificare dignatus est. Hoc jam signo, quod mater tua cum Domino salva sit, firmiter crede: hoc miraculo admonita, tu quoque pro Christo tua dare ne timueris.

Ardgarius e Suecia redit in solitudinem.

34. Igitur post excessum prædicti viri Herigaril jam memoratus sacerdos Dei Ardgarius, amore so-

* Id contigisse anno 849 docet Chronicon Saxonicum his verbis: « Anno dominicæ Incarnationis 849 Lendericus Bremensis Ecclesiæ tertius episcopus obiit; cui successit Ansgarius monachus, Hammaburgensis primus archiepiscopus, sub quo coadunatio facta est Bremensis et Hammaburgensis paro-

litaræ quam antea duxerat vitæ ab illis partibus egressus, locum suum repeliit; sicque denuo Christiani inibi positi sacerdotali sunt præsentia destituti. Quare manifesto patuit indicio, quod ad corroborandum fidem præfati viri Herigaril, necnon supradictæ matronæ, pariterque ut exitum eorum divinæ commendaret clementiæ, et quod fideliter desideraverant, mysterium videlicet sacræ communionis, pro ultimo viatico perciperent, jam dictus anachoreta Ardgarius ad illas partes destinatus fuerit.

Ludovico Pio mortuo Ansgarius rebus necessariis destituitur. Deseritur a sociis.

35. Verum inter hæc superius comprehensa, contigit bonæ memoriæ Ludovicum serenissimum imperatorem divino ordinante judicio vita præsentis decessisse. Post cujus obitum cum de regni divisione magna fieret perturbatio, pastoris quoque nostri aliquando labefactari cœpit legatio. Nam cum cella supradicta *Turbolt* in partem cessisset venerandi regis Caroli, ipse eam a servitio quod pater suos disposuerat, amovit; et vobis bene cognito dedit Reginario. Pro qua re cum a fratribus suis gloriosissimis regibus, et a multis quoque aliis sæpius fuisset admonitus, et ipse eorum petitioni nullatenus assentiret, jam dictus Pater noster tunc cœpit atteri necessitatibus et indigentibus. Unde contigit, ut et fratres vestri qui tunc cum eo hic aderant, ad vestram societatem redierint; et multi quoque alii causa paupertatis eum dereliquerint. Ipse tantum cum paucis qui cum eo substiterant, prout poterat, se agebat; et licet in paupertate degens, injunctum sibi officium nequam deserere voluit.

Ludovico Germaniæ rege agente accipit Bremensem episcopatum, probante concilio.

36. Dominus quoque humilitatem ejus et patientiæ fortitudinem conspiciens, quia cor regis in manu Domini est, clementissimi Domini et senioris nostri Ludovici regis, qui post patrem suum hujus regni gubernacula suscepit, ad hoc animum incitavit, ut quærere inciperet, unde ei solatium subsistendi facere posset, quo legationis suæ mandatum perficere posset. Et quia in hac provincia cellam nullam huic legationi habebat congruam, erat autem ibi juxta episcopatum Bremensis Ecclesiæ tunc desolatus pastore^a, illum ei dare disposuit. Unde publico conventu episcoporum cæterorumque fidelium suorum tractare cum eis cœpit, utrum hoc ei facere canonica auctoritate liceret. Domnus enim et pastor noster hoc sibi periculosum esse aliquo modo formidans, et ne a quibuslibet nævo cupiditatis reprebenderetur, caute providens, non facile huic dispositioni assentiebat. Jubente itaque rege hæc eadem res in concilio episcoporum ventilata est. Qui multis præ-

chiæ. » Consentit liber donationum ab Adamo citatus in lib. 1, cap. 24, ubi hæc unio facta perhibetur « anno Luthevicci secundi nono, » quo « Ansgarius ab Aldrico clerico et comite Reginbaldo legatus Cæsaris ductus in episcopatum est. »

cedentibus exemplis probaverunt bene posse fieri, ut quia diœcesis illa, ad quam ipse ordinatus fuerat, admodum parva erat (nam nonnisi quatuor baptismales habebat ecclesias), et hæc ipsa multoties jam barbarorum incursibus devastata, ista ei causa solatii adjungeretur.

Ferdensi episcopo reddita parte diœcesis, ipse Hammaburgensem retinet sedem.

37. Verum ne in aliquo scrupulum Ferdensis pareretur episcopus, quod etiam partem de suo episcopatu ultra Albiam sumptam ipse cum Bremensi tota simul parochia retineret, statuerunt ut, sicut tempore domini Ludovici primo fuerant, episcopatus ipse et Bremensis et Ferdensis restituerentur, et ipse teneret Bremensem, ex qua major pars diœcesis suæ sumpta erat, quæ etiam tunc erat præsentia pastoris desolata. Quo decreto ita ab episcopis constituto, ipse iubente rege, Bremensem suscepit diœcesim gubernandam. Porro partem parochiæ, quæ ultra Aibiam ad se pertinere debebat, Waldgarius recepit tunc Ferdensis episcopus. Quod cum ita aliquandiu esset, iterum diligentius ipsa re in alio concilio episcoporum ventilata, visum est eis non bonum esse ut sedes, ad quam ille ordinatus fuerat, ab alio episcopo teneretur (nam Hammaburg tunc in partem cesserat Waldgarii); potestatem quidem regis esse dicentes, ut diœcesim parvam et admodum captivatam auget, locum tamen ad episcopalem dignitatem auctoritate apostolica firmatum, nullatenus immutandum. Unanimo ergo consensu, cum voluntate regis prædicti piissimi Ludovici, episcopi ibi constituti censuerunt, ut sedem ad quam consecratus fuerat, Pater noster Ansharius reciperet; et si quid ultra Albiam ex Ferdensi ipse retineret diœcesi, ex Bremensis Ecclesiæ parochia illius sedis restitueret episcopo. Quod ita et regio jussu, et synodali episcoporum decreto, ipsius quoque Waldgarii memorati Ferdensis episcopi voluntate et assensu perfectum est.

Eam unionem primo improbat Coloniensis antistes.

38. Porro cum hæc agerentur, Colonia civitas, ad quam Bremensis parochia suffraganea erat, eo tempore absque benedictione episcopali debebat, quod quia diuturnum^a exstitit, illud etiam sine illius loci pontificis præsentia necessario discernendum fuit. Postea tamen consecrato ad eum locum venerabili præsule Gunthario, hoc ipsum dominus et Pater noster ei suggerere studuit, ut sua quoque auctoritate firmaretur, cui tamen rei ipse admodum contrarius

^a Annis fere decem: nam Guntharius de ista unione primum litem movit anno 857; uti Henschenius recte probat ex Annalibus Fuldensibus, in quibus Ludovicus mense Februario colloquium habuisse traditur in Confluente castello cum Lothario nepote suo, tempore vero Quadragesimæ placitum habuisse apud Vangionum civitatem, quæ est Wormatia. Qui de placito seu conventu infra. Res tamen a Nicolao papa I confirmata est anno sequenti, quo hæc leguntur in Chronico Saxonico ms.: « Eodem anno Bre-

exstitit. Qua de causa postmodum in Wormatia civitate positis duobus regibus, Ludovico scilicet et Lothario, coram multa episcoporum utriusque regni frequentia, præsentate venerabili Patre nostro, hæc eadem res exposita est. Quod cum ab omnibus bene ita ordinatum probaretur, ut prædictus quoque pontifex Guntharius hoc ipsum sua auctoritate firmaret, cuncti rogaverunt. Qui primo quidem fortiter his reniti cœpit, justum non esse multipliciter ostendens ut sedes suffraganea in archiepiscopalem sedem verteretur; nec se debere honorem sedis suæ in aliquo minuere: postremo tamen et ipsis regibus, et cunctis simul episcopis ibi aggregatis, pro hoc ipso eum rogantibus, et omnino causa necessitatis id licitum fore dicentibus, respondit, si apostolica auctoritate firmaretur, ex se quoque ratum esse.

Missis Romam legatis, Nicolaus I ratam habet hanc unionem. Legatio septentrionalium regionum Anshario conceditur.

39. Quo responso accepto, cum etiam omnes suffraganei ejus hæc eadem consensissent, piissimus rex jam dictus Ludovicus cupiens et patris sui elemosynam in omnibus augmentare, et quod ipse disposuerat, per omnia ratum fieri; reverendissimum Salomonem Constantiæ civitatis episcopum pro hoc ipso ad sedem direxit apostolicam, cum quo etiam dominus et Pater noster Ansharius, quia ipse per se non poterat, filium suum fratrem nostrum Nordfridum misit presbyterum, qui officiosissime a sancto suscepti papa Nicolao, legationis suæ mandatum ei plane et dilucide retulerunt. Qui prudenter et sollicitè ea quæ ab ipsis dicebantur, mente pertractans, et Deo inspirante pro lucrandis animabus gentilium hanc constitutionem justam esse decernens, voluntatem regis nostri sua auctoritate firmavit. Denique ut ipsam rem diligentius ab eo elucubratam manifestius aperire possimus, verba ipsius interponere decrevimus. Cum enim causam legationis ejus et cætera superius comprehensa plene et breviter recapitulasset, denique subjunxit: « Cujus delegationis et auctoritatis et pallii acceptionis pagina nobis est a Ludovico filio nostro per Salomonem sanctissimum episcopum destinata, juxta morem sanctæ Ecclesiæ Romanæ bullata. Per cujus tenorem paginæ hæc ita fuisse comperimus, sicut pietas nobis jam fati regis per fidelem virum, Salomonem scilicet episcopum, intimavit. Unde nos vestigia tanti pontificis et prædecessoris nostri sequentes Gregorii, omnemque ibi Deo dignam statutam providentiam agnoscentes, magnorum principum votum, Ludovici videlicet divæ

mensis atque Hammaburgensis parochiæ coadunatio facta est ultimo tempore sancti Ansgarii ex auctoritate Nicolai papæ, qui tam ipsum quam ejus successores legatos et vicarios constituit in omnibus gentibus Sueonum, Danorum atque Sclavorum, quod et ante Gregorius papa concessit. » Contra hanc unionem reclamatum rursus pontificatu Formosi papæ, cujus littere hæc de re habentur in gratiam Hermanni archiepiscopi Coloniensis.

recordationis Augusti, et æquivoci ejus filii excellentissimi regis, tam hujus apostolicæ auctoritatis præcepto, quam etiam pallii datione, more prædecessorum nostrorum, roborare decrevimus: quatenus tanta fundatus auctoritate prænomatus Ansharius, primus Nordalbingorum archiepiscopus, et per ipsum successores ejus lucrands plebibus insistentes, adversus tentamenta diaboli validiores existant. Ipsum quoque filium nostrum jam dictum Ansharium legatum in omnibus circumquaque gentibus Sueonum, sive Danorum, necnon etiam Sclavorum, vel in cæteris ubicunque illis in partibus constitutis divina pietas ostium aperuerit, publicam evangelizandi tribuimus auctoritatem, ipsamque sedem Nordalbingorum, *Hammaburg* dictam, in honore sancti Salvatoris sanctæque ejus intemeratæ genitricis Mariæ consecratam, archiepiscopalem deinceps esse decernimus. Atque ut strenui prædicatoris episcopi post decessum crebro dicti Ansharii archiepiscopi persona tanto officio apta eligatur semper successura, sub divini judicii obstestatione statuimus. Verum quia Carolus rex, frater sæpe dicti regis Ludovici, post decessum imperatoris patris sui piæ memoriæ Ludovici, abstulit a prænominato loco, qui dicitur *Hammaburg*, monasterium quod appellatur *Turholt*, utpote quod post partitionem inter fratres suos in regno suo conjacere videbatur, situm in occidentali Francia, quod ille genitor suus ad supplementum et victum episcopo et clericis ejus dederat; cæpere, sicut fertur, omnes ministri altaris recedere: deficientibus quippe necessariis sumptibus, ab ipsis recesserunt gentibus, et eadem ad gentes legatio per hujusmodi factum defecit: ipsa quoque metropolis *Hammaburg* pene deserta facta est. Igitur dum hæc agerentur, mortuus est dioceseos Bremensis episcopus, quæ huic contigua esse dicitur. Cumque sæpe dictus rex et hanc diocesim vacantem, et illam novellam institutionem cerneret deficientem, insuper et utramque hanc Ecclesiam Dei permittente occulto judicio, per barbarorum sævitiam admodum attenuatam; quærere cœpit, qualiter prædicta Bremensis Ecclesia prædictæ novellæ archiepiscopali uniretur ac subderetur sedi, nostro hoc votum roborante decreto. Unde per sæpe nominatum venerabilem missum, Salomonem videlicet Constantiæ civitatis episcopum, nobis hoc relatum est confirmandum, ac postulatum est nostra auctoritate roborandum. Nos igitur id subtili pendentes examine, animadvertimus propter instantem necessitatem, et animarum lucra in gentibus demonstrata, utile fore. Omnia enim quæ proficua Ecclesiæ probantur existere, et divinis non resultant præceptionibus, licita et fa-

cienda esse non dubitamus: maxime in tam novellæ Christianitatis plantatione, in qua varii solent eventus contingere. Quamobrem auctoritate omnipotentis Dei, et beatorum apostolorum Petri et Pauli, et hoc nostro decreto decernimus, secundum reverendissimi regis Ludovici votum, ipsas prædictas dioceses, *Hammaburgensem* videlicet et *Bremensem*, non deinceps duas, sed unam esse et vocari, subdique sedi quæ prædecessoris nostri decreto archiepiscopali est munere sublimate; restituta duntaxat de Bremensis Ecclesiæ rebus episcopatu Ferdensi parte inde ablata. Nullus vero archiepiscopus *Coloniensis* ullam sibi deinceps in eadem diocesi vmdicet potestatem. Quin imo et ipsi et omnibus omnino sademus veræ religionis cultoribus, ut sacra hæc legatione fungentibus adiutorio et solatio sint, quatenus gratia hujus beneficii plenam mercedem recipere mereantur ab eo qui dixit: *Ite, docete omnes gentes* (*Matth. xxviii, 19*), etc.; *Quicumque receperit vos, me recipit* (*Matth. x, 40*). Itaque omnia a dilecto filio nostro rege Ludovico ad hoc Deo dignum officium deputata, nostra etiam pia ejus vota auctoritate firmamus. Et quia casus præteritorum nos cautos faciunt in futurum, omnem quoque adversantem, vel contradicentem, atque piis nostris his studiis quolibet modo insidiantem, anathematis mucrone percutimus, atque perpetuæ ultionis reum diabolica sorte damnamus: ut culmen apostolicum, more prædecessorum nostrorum, causamque Dei pro affectu zelantem, ab adversis hinc inde partibus tutius muniamur.

40. His itaque decretis atque institutionibus papæ sanctissimi Nicolai, Bremensis Ecclesiæ adjuncta et unita sedi *Hammaburgensi*, quæ prius metropolis constituta fuerat, facta est archiepiscopalis.

Ansharius Horico Danorum regi familiaris, cum ejus consensu ecclesiam construit, Christianæ religionis concessa libertate.

41. Verum quia de dioceseos illius ratione ita firmata hæc præoccupando diximus (multum enim temporis fuit ex quo sedem illam gubernandam suscepit, priusquam auctoritate apostolica firmaretur) ad ea quæ prius gesta sunt redeamus. Namque suscepta Bremensi parochia, iterum spiritu cœpit fervere intimo, quia jam tunc quid daret, habebat, si quid posset in partibus Danorum pro Christi elaborare nomine. Unde frequentius Horicum adire, qui tunc solus monarchiam regni tenebat Danorum, et maneribus eum, et quibuscunque poterat obsequiis, conciliare studuit: ut sua licentia, prædicationis officio in regno ejus frui valeret. Aliquoties namque regia etiam legatione ad eum mittebatur, et quæ ad fœdera pacis et utriusque regni utilitatem pertine-

^a Nicolai litteræ integræ referuntur apud Philip-pum Casarem, Bollandum, et in historia episcoporum *Hammaburgensium*.

^b Nimirum non duæ, sed una ecclesia hac unione facta est *Hammaburgi* et *Bremæ*, unaque archiepiscopi sedes tametsi antistites visi sunt prætulisse *Bremanum*.

^c Annis fere decem ex supra notatis ad num. 38.

^d Horuc seu Ericus aliis vocatur, Godefridi regis anno 840 casii filius, quem cum Roruc seu Roricbo heriolli regis fratre male confusum fuisse probat Henschenius.

bant, strenue et fideliter peragebat. Qua de re cognita fide et bonitate sancti viri, prædictus Horicus rex multo eum affectu cœpit venerari, et libenter ejus consilio uti, ac familiarissimum in omnibus habere: ita ut et inter secreta sua, dum de negotiis regni cum consiliariis tractaret, ipsi liceret interesse. Ea quoque quæ inter pœpulum Injus terræ, videlicet Saxonnæ, ac regnum ipsius, causa fœderis debebant constitui, non aliter nisi de fide illius volebat firmari: hoc sibi dicens omnino fidissimum esse, quod ille ei et laudasset et spondidisset. Hac itaque familiaritate potitus, cœpit etiam illi persuadere, ut fieret Christianus. Ille quoque omnia quæ ei ex divina intimabat Scriptura, benigne audiebat, et bona prorsus ac vere salutaria esse laudabat, seque his plurimum delectari, ac libenter Christi velle gratiam promereri. Cui post talia vota Pater sanctissimus patienter suggerere cœpit, ut Christo Domino concederet hanc benevolentiam, quod ei gratissimum foret, ut in regno suo ecclesiam fieri permitteret, ubi sacerdos omni tempore præsens adesset, et verbi divini semina, ac baptismi gratiam quibuscunque suscipere volentibus traderet. Quod ille benignissimo concessit affectu, et in portu regni sui ad hoc aptissimo, et huic regioni proximo; *Sleaswich*^a vocato, ubi ex omni parte conventus fiebat negotiatorum, ecclesiam illi fabricare permisit, tribuens locum in quo presbyter maneret: data pariter licentia, ut quicumque vellet in regno suo, fieret Christianus.

Baptismus cur a quibusdam d. latus, ab aliis receptus cum sanitate corporis.

42. Hac ergo dominus episcopus noster accepta licentia, statim quod diu desideraverat perfecit: et constituto ibi presbytero, gratia Dei in eodem loco fructuosius crescere cœpit. Multi namque ibi antea erant Christiani, qui vel in Dorstado, vel in *Hannaburg* baptizati fuerant: quorum quidam primores ipsius vici habebantur, et gaudebant facultatem sibi datam Christianitatem suam observandi. Quorum exemplo multi quoque alii et viri et feminae, relicta superstitiosa idolorum cultura, ad fidem Domini conversi baptizabantur. Factumque est gaudium magnum in ipso loco: ita ut etiam gentis hujus homines absque ullo pavore, et (quod antea non licebat) et negotiatores tam hinc, quam ex Dorstado vicum ipsum libere expeterent, et hac occasione facultas totius boni inibi exuberaret. Et cum multi inibi baptizati supervixerint, innumerabilis tamen albarum multitudo exinde ad regna conscendit cœlorum. Quia libenter quidem signaculum crucis recipiebant, ut catechumeni^b fierent, quo eis ecclesiam ingredi, et sacris officiis interesse liceret: baptismi tamen susceptionem differebant, hoc sibi bonum dijudicantes, ut in fine vite suæ baptizarentur; quatenus purificati la-

^a De hoc emporio superius actum. *Sleaswich*, seu *Sleswicum*, olim Anglorum sedes, nunc ducatus Slesvici titulus, de *Sleswich*.

^b Quo ritu etiam sæculo nono fierent catechumeni, lege epistolam Jessæ Ambianensis episcopi, ubi ca-

vacro salutari, puri et immaculati vite æternæ januas absque aliqua retardatione intrarent. Multi quoque apud eos infirmitatibus detenti, cum se frustra idolis pro salute sua sacrificasse viderent, et a propinquis suis desperarent; ad Domini misericordiam confugientes, Christianos se fieri debebant cumque accito sacerdote baptismi gratiam percepissent, statim incolumes divina largitate fiebant, sicque crevit in eodem loco Dei miseratio, et ad fidem Domini conversa est multitudo.

Anscharius petita Horici licentia, recusante Gauzberto, legationem ad Suecos iterum suscipit.

45. Inter hæc vero dominus et Pater noster Anscharius etiam pro gente Sueonum, eo quod sacerdotis præsentia tunc desolati essent, nimio condolens affectu, a præfato poscere cœpit rege Horico sibi in omnibus familiarissimo, uti sui auxilio fines illius regni petere posset. Qui cum maxima benevolentia hanc quoque petitionem ejus suscipiens, ita se per omnia facturum promisit. Qua de causa dominus episcopus noster cum præfato cœpit Gauzberto pontifice de hoc ipso tractare, necessariam esse dicens, ut iterum probaretur, si forte gens illa divinitus monita sacerdotes secum manere pateretur, ne fides Christi illis in partibus cœpta, eorum negligentia aliquando deperiret. Prædictus vero pontifex Gauzbertus, qui et Simon, se inde expulsus, rursus locum illum repetere non ausum respondit: nec id valde proficuum fore posse, imo magis periculosum, si denuo priorum reminiscentes, aliquid perturbationis circa eum excitarent, sibi magis congruum videri, ut ille iret, qui hanc legationem primo susceperat, quique benignissime ibi habitus fuerat. Ipse vero cum eo nepotem suum mitteret, qui ibi si locus prædicandi inveniretur, remaneret, et sacerdotali apud eos officio fungeretur. Hoc itaque ratum inter se decernentes, coram præsentia clementissimi regis venerunt Ludovici, causamque hujuscemodi ei retulerunt, atque ut ejus licentia ita fieri permitteretur exorabant. Qui seiscitatus utrum ipsi in hac voluntate concordēs fuissent, responsum a venerabili Gauzberto pontifice tale accepit: In Dei, inquit, servitio, nos semper concordēs et fuimus et sumus, et istud unanimo consensu ita fieri cupimus. Itaque serenissimus rex in Dei causa semper voluntarius, secundum quod inter eos convenerat, legationem hanc pro Christi nomine pastori nostro injunxit religiosissimo, suæ quoque partis, sicuti et pater ejus fecerat, ad regem Sueonum mandata ei committens.

Visione cœlesti animatur.

44. Igitur devotissimus Pater noster ad hoc iter preparare se cœpit, et ut quantocius hoc expleret, ferventiori incitabatur spiritu. Siquidem et hoc cœ-

dem f. sius exponit, quæ Augustinus præstringit his verbis: « Signabar jam signo crucis, et condiebar ejus sale jam inde ab utero matris mee, » in lib. 1 Confessionum, cap. 14.

litus sibi injunctum credebat, visione quadam imbutus, quam antea viderat. Visum namque est ei, quod pro ipso itinere valde esset sollicitus, et quod ad quemdam deveniret locum, in quo erat structura ædificiorum magna, et mansiones diversæ, ubi obvius sibi quidam factus locutus est ei, dicens: De itinere quo sollicitaris, et de his quæ sunt in corde tuo, ne supra modum contristeris: quia hic est quidam propheta, qui te de his omnibus certum reddet; et ne aliqua menti tuæ super hoc insideat dubitatio, dicam tibi quis sit ille propheta. Abbas quidam clarissimus Adalhardus ipse nunc est propheta a Domino ad te missus, qui tibi ea quæ proventura sunt, annuntiabit. Quo ille audito exhilaratus animo, visus est illi respondisse: Domine, ubi inveniam eum? Et ille: Tu, inquit, cum labore invenies eum, nec est licitum tibi cuiquam insinuare. Tunc visum est ei, quod iret per circuitum mansionis ipsum quærendo, et in mente sua tractaret. Si, inquit, non interrogatus a me annuntiaverit mihi quæ sunt in animo meo, tunc verum illum prophetam comprobabo. Ad quamdam ergo perveniens mansionem, speciosissimam, vidit eum ibi in solio suo sedentem, et statim recognovit. Ille quoque confestim pronuntians, intentus in eum dicere quoque cœpit: « Audite, insulæ, et attendite, populi de longe. Dominus ab utero vocavit te, de ventre matris tuæ recordatus est nominis tui, et posuit os tuum quasi gladium acutum: in umbra manus suæ protexit te, et posuit te quasi sagittam electam; in pharetra sua abscondit te, et dixit tibi: Servus meus es tu, quia in te gloriabor. » Quo dicto, extento brachio manum dexteram ad eum cœpit erigere. Ille autem, hoc viso, ad genua ejus accessit, sperans eum se velle benedicere. At ille subjunxit: « Dedi te in lucem gentium, ut sis illis in salutem usque ad extremum terræ. Reges videbunt, et consurgent principes, et adorabunt Deum tuum et sanctum Israel, quia glorificavit te. » Hanc ergo visionem servus Dei cum ante profectionem illam longe vidisset, certum tenebat animo, Dei se imperio ad partes illas incitari; et maxime in verbo quod dictum est illi: Audite, insulæ, quia omnis fere patria illa in insulis est constituta. Et quod subjunctum est: Eris illis in salutem usque ad extremum terræ, quia finis mundi in Aquilonis partibus in Sueonum conjacet regionibus. Denique verbum, quod cum propheta Jeremia in fine commutatum est, scilicet, quia glorificabit te, ardorem desiderii, illi maximum nutriebat, quia palmam martyrii olim sibi promissam hoc significare putabat.

ueonum regi ab Horico commenaatus, venit in Sueciam dæmonum instinctu in se turbatam.

45. Profectionem itaque hanc suscepturus, jam

^a Ita etiam Gualdo. Olsum vocant auctores recentiores.

^b Hinc Adamus de Sueonum veterum superstitionibus agens in cap. 233: « Colunt et deos, inquit, ex hominibus factos, quos pro ingentibus factis immortalitate donant, sicut in Vita S. Anscharii legi-

A dicti regis Horici missum pariter et signum secum habuit, qui regi Sueonum, nomine Olef ^a, partis suæ mandatum tale intimari jussit, servum Dei, qui ex parte regis Ludovici missus, fines regni ejus peteret, sibi per omnia cognitum fore, ac se in vita sua nunquam tam bonum vidisse hominem; nec in quolibet mortalium aliquando tantam fidem invenisse, ideoque cognita ejus sanctissima bonitate, omnia quæ illi in regno suo causa Christianæ religionis disponere vellet, se ei concessisse: ipsumque petere, ut similiter in regno suo ei permetteret culturam Christianitatis, quam optabat statuere, quia ipse nihil aliud quam quod bonum et rectum foret, vellet perficere. Susceptum itaque peragens iter, viginti ferme diebus navigio transactis, pervenit ad B Byrcam, ubi invenit regem et multitudinem populi nimio errore confusam. Instigante enim diabolo, adventum beati viri omnimodis præsciente, contigit eo ipso tempore, ut quidam illo adveniens diceret, se in conventu deorum, qui ipsam terram possidere credebantur, adfuisse, et ab eis missum, ut hæc regi et populis nuntiaret. Vos, inquit, nos vobis propitios diu habuistis, et terram incolatus vestri cum multa abundantia nostro adjutorio in pace et prosperitate longo tempore tenuistis; vos quoque nobis sacrificia et vota debita persolvistis, gratæque nobis vestra fuerunt obsequia. At nunc et sacrificia solita subtrahitis, et vota spontanea segnius offertis; et, quod magis nobis displicet, alienum Deum super vos introducitis. Si itaque nos vobis propitios habere vultis, sacrificia omissa augete, et vota majora persolvite, alterius quoque Dei culturam, quæ contraria nobis docetur, ne apud vos recipiatis, et ejus servitio ne intendatis. Porro si etiam plures deos habere desideratis, et vobis nos non sufficimus, Ericum quondam regem vestrum nos unanimes in collegium nostrum ^b adsciscimus, ut sit unus de numero deorum. Hoc ergo diabolicum mandatum publice denuntiatum, in adventu domni episcopi mentes cunctorum perturbabat, et error nimius ac perturbatio corda eorum omnium confederat. Nam et templum in honore supradicti regis dudum defuncti statuerunt, et ipsi tanquam deo vota et sacrificia offerre cœperunt.

D *Amicis dissuadentibus, regem ad epulas invitavit, qui legationem approbat, sortium conditione interposita.*

46. Adveniens itaque illuc dominus episcopus, ab amicis suis, quondam ibi cognitis, quærere cœpit, quomodo regem super hæc re interpellaret. Qui omnes toto adnitu contradicentes, asserebant nihil omnino ea vice legationem ejus proficere posse: sed, si quid haberet pretii, ea ratione eum dare debere,

tur Hericus rex fecisse, omnibus scilicet diis attributos sacerdotes, qui sacrificia populi offerant. Ubi, si bene hujus loci sensum expressit Adamus, Hericus rex præcessorem cognominem suum in deorum numerum retulisse, eique sacra et flamines dicasse intelligendus est.

ut vivus inde evaderet. Quibus ille : Non, inquit, pro vitæ meæ redemptione aliquid hic daturus sum : quia si Dominus meus ita disposuerit, pro ejus nomine paratus sum hic et tormenta subire, et mortem pati. Cum ergo pro hac re in maxima esset positus anxietate, tandem accepto consilio regem ad suum invitavit hospitium. Cui convivium exhibens, dona quæ potuit obtulit, et legationis suæ mandata retulit : nam et antea per missum Horici, et per fideles domni episcopi, qui ibi manebant, causa adventus ipsius eidem regi denuntiata fuerat. Delectatus itaque et claritatis ipsius benevolentia, et munerum datione, se quidem quæ ille suggesserat grateranter velle respondit. Antea tamen hic, inquit, fuerunt clerici, qui populari seditione hinc, non regio jussu, ejecti sunt. Quapropter et ego hanc legationem vestram confirmare nec possum, nec audeo, priusquam sortibus deos nostros consulam, et populi quoque super hoc voluntatem interrogem. Sit missus tuus in placito mecum proximo, et ego pro te loquar populo, et siquidem diis fautoribus illi tuæ consenserint voluntati, quod quæsiisti prosperabitur : sin autem, et hoc tibi notum faciam. Sic quippe apud eos moris est, ut quodcumque negotium publicum magis in populi unanima voluntate quam in regia consistat potestate.

Anscharius divina inspiratione confirmatur. Sortes favent cæptis ejus.

47. Hoc ergo pastor noster devotissimus responso regis accepto, totum se ad Domini convertit refugium, jejuniis et orationibus vacans, atque in contritione et afflictione cordis seipsum in conspectu Dei humilians. Verum ipso inter has pressurarum angustias posito, cum dies placiti appropinquaret, quadam die inter sacra missarum solemniam, dum sacerdos altari astans mysteria sacra benediceret, illi in terra prostrato cœlestis infusa est inspiratio. Siquidem Spiritus sancti dono interius roboratus, et fiducia maxima in anima confortatus, cognovit sibi omnia proventura uti vellet. Unde eidem sacerdoti sibi in omnibus familiarissimo post missam denuntiavit, nihil trepidationis se habere debere, quia gratia Dei secum comitaretur. Cui interroganti quomodo id sciret, divinitus sibi inspiratum respondit. Quam mentis ejus illustrationem frater ille satis recognovit, quia taliter eum consolari divinitus multis antea probavit indicia. Hanc ergo animi ejus fiduciam statim rei confirmavit eventus. Nam rex, congregatis primo principibus suis, de hac Patris nostri legatione cum eis tractare cœpit, qui sortibus quærendum statuerunt, quæ super hoc deorum voluntas esset. Exeuntes igitur morte ipsorum in campum, miserunt sortes, ceciditque sors quod Dei voluntate religio Christianorum ibi fundaretur. Quod

factum unus ex primoribus, amicus domni episcopi, statim ei innotuit, et ut consolaretur animo admonuit, dicens : Confortare, viriliter age, quia Deus voluntati et legationi tuæ non abnuvit. Sicque ipse fiducia sumpta spiritu interiori lætificatus exsultabat in Domino.

Placiti etiam accedit consensus.

48. Deinde cum dies placiti advenisset, quod in prædicto vico Byrca habitum est, sicut ipsorum est consuetudo, præconis voce rex quæ esset eorum legatio, intimari fecit populo. Quo illi audito, sicut erant antea errore confusi, diversa sentire et tumultuare cœperunt. Quibus ita perstreptibus, consurgens unus, qui erat senior natu, in medio plebis dixit : Audite me, rex et populi : de cultura ipsius Dei pluribus nostrum bene est jam cognitum, quod in se sperantibus magnum possit facere subsidium. Nam multi jam nostrum sæpius et in marinis periculis, et in variis necessitatibus hoc probaverunt. Quare ergo abjicimus, quod necessarium nobis et utile scimus ? Aliquando nempe quidam ex nobis Dorstadum adeuntes, hujus religionis normam profuturam sibi sentientes, spontanea voluntate suscipiebant. Nunc multæ interjacent insidiæ, et piratarum infestatione periculosum valde nobis iter illud factum est. Quod ergo tam longe positum prius quærebamus, hic nobis modo oblatum, quare non suscipimus ? et qui hujus Dei gratiam nobis in multis utilem probavimus, quare servos ejus nobiscum manere non libenter assentiamus ? Attendite, populi, consilium nostrum, et nolite abjicere utilitatem vestram. Nobis enim quando nostros propitios non possumus habere deos, bonum est hujus Dei gratiam habere, qui semper in omnibus potest et vult ad se clamantibus auxiliari. Hoc ergo ita perorante, omnis multitudo populi unanimes effecta, elegit ut secum et sacerdotes essent, et quæ competeabant mysteriis Christi, sine ulla contradictione fierent. Rex itaque a placito surgens, statim cum misso domni episcopi suum direxit nuntium, mandans populi unanimitatem ad suam voluntatem conversam, sibi que per omnia placere : necdum tamen se plenam ei licentiam concedere posse, donec in alio placito, quod erat in altera parte regni sui futurum, id ipsum populis ibi positus nuntiaret. Tunc iterum bonæ memoriæ Pater noster consueta sua sibi requirens subsidia, divinam clementiam intentius exorabat. Et ecce placiti tempus advenit, et rex præconis voce legationem domni episcopi, atque omnia pariter quæ in priori placito dicta et acta fuerant, intimari fecit. Divina ergo providentia largiente, omnium corda ita adunata sunt, ut prioris placiti consensum cuncti laudarent, et se quoque his assentiri velle modis omnibus faterentur.

* More Germanis familiari, auctore Tacito in lib. de Moribus Germanorum. Et Julius Cæsar apud Germanos eam fuisse consuetudinem tradit, et ut matres familias eorum sortibus et vaticinationibus declara-

rent, utrum prælium committi ex usu esset, necne, in lib. 1 de Bello Gallico. Lege Acta SS. Vulframni et Vuillebrordi.

Ecclesiæ construendæ accipit facultatem.

49. Hoc itaque facto, convocato ad se rex domno episcopo, quæ fuerant gesta retulit. Sicque omnium unanima voluntate et consensu decrevit, ut apud eos et ecclesiæ fabricarentur, et sacerdotes adessent; et quicumque vellet de populo, absque contradictione fieret Christianus. Dominus autem et pastor noster prædictum nepotem venerabilis Gauzberti episcopi, Erimbertum nomine, manibus regis commendavit, ut suo auxilio et defensione munitus, divina mysteria ibidem ageret. Cui etiam rex in præfato vico atrium unum ad oratorium dedit fabricandum. Dominus quoque episcopus presbytero ad habitandum alterum cum domo emit, præbensque idem rex benignissimum circa domnum episcopum dilectionis suæ favorem fidelissimum quoque in omni parte suis circa Christianæ religionis cultum se fore velle promisit. Sicque per Domini gratiam rite omnibus perceptis, domnus episcopus ad sua reversus est.

Passionis consideratione discit tolerare adversa.

50. Porro angustiam maximam mentis, quam in ipso perpessus est itinere, dum illud iter pararetur, Domino revelante, Pater noster sanctissimus ante præcivit. Visum namque est illi quadam nocte, quod tempus esset passionis Domini, et quod ille præsens adesset, cum Dominus Jesus Christus a Pilato duceretur ad Herodem, et rursus ab Herode ad Pilatum; denique cum a Judæis et militibus sputa et opprobria patiens, per omnia membra verberibus, ut ipsi videbatur, adliceretur; ipse non sufferens sic illius puniri, accurrens, opposuit se post dorsum ejus verberantibus, omniaque verbera, quæ illi infligebantur, ipse in corpore suo susciperet, excepto quod statura procerior, capite illo eminentior videbatur, et idecirco illud defendere non poterat. Hanc itaque visionem miles invictus Christi, quid significaret prius non cognovit, quam de hoc itinere reversus mente tractavit, quanta opprobria et irrisiones ibi sustinuerit, et in quanta angustia fuerit, quantasque blasphemias in Deum illatas ibi sustulerit. Nam quantum ad ejus pertinuit animum, ibi ille sine dubio pro Christo passus est, et ibi Christus in servo suo prius sibi illata denuo sustinuit impropria. Porro quod caput illius defendere non poterat, hoc significare putabat, quia caput Christi Deus, quod passiones, quas sancti in hoc mundo pro Christo sustinent, partim etiam ad ipsam Dei pertinent majestatem: quas ipse in se quodammodo compatiendo suscipiens, ad tempus quidem tolerat, sed quandoque districte judicat.

Curlandos de Danis victores Sueci oppugnant.

51. Nec prætereundum quoque videtur qualiter virtus Domini post hanc protectionem jam dictis

^a Adamo Curlandia, quæ gens, uti ipse ait, crudelissima, cingitur mari Baltico et sinu Livonico; contigua Livoniæ, Samogitiæ, Lituaniæ. *A toto orbe ibi responsa petuntur*, inquit Adamus in lib. III, cap. 75, maxime ab Hispanis et Græcis, qui et addit incolas vestitu monachico indutos esse.

A Sueonibus patefacta sit. Gens enim quædam longe ab eis posita, vocata Chori ^a, Sueonum principatui olim subjecta fuerat; sed jam tunc diu erat, quod rebellando eis subjici dedignabatur. Denique Dani scientes tempore supradicto, quod domnus episcopus jam in partes Sueonum advenerat, navium congregata multitudine ad eandem perrexerunt patriam, volentes et bona eorum diripere, et sibi eos subjungere. Regnum vero ipsum quinque habebat civitates. Populi itaque inibi manentes, cognito eorum adventu, conglobati in unum cœperunt viriliter resistere, et sua defendere: dataque sibi victoria, medietate populi Danorum cæde prostrata, media quoque navium eorum diripuerunt, auro et argento spoliisque multis ab eis acceptis. Quod audiens prædictus rex Olef populusque Sueonum, volentes sibi nomen acquirere, quod facere possent, quæ Dani non fecerant; et quia sibi etiam antea subjecti fuerant, innumerabili congregato exercitu, illas adierunt partes. Et primo quidem improvise ad quamdam urbem regui ipsorum, vocatam *Selburg* ^b, in qua erant septem millia pugnatorum, devenientes, penitus illam devastando et spoliando succenderunt. Exinde confortati animo, dimissis navibus, iter quinque dierum arripientes, ad aliam urbem ipsorum, quæ *Apulia* ^c dicebatur, efferro corde properabant. Erant autem in ea urbe quindecim millia bel-latorum. Cum itaque illo advenissent, conclusis ipsis in civitate, isti a foris urbem *debellare*, illi de intus cœpere viriliter repugnare: illi intrinsecus defendebant, isti exterius impugnabant, sicque transierunt dies octo, ut omni die a mane usque ad vesperam dimicantes bello instarent, et multi hinc et inde caderent, neutra tamen pars victoriam obtineret.

Diis frustra invocatis, ad Christum se convertunt.

52. Cum ecce nono die populus Sueonum diutina cæde fatigatus, cœpit angustiari, et timido corde expavescens hoc solum cogitare quomodo inde evaderet. Hic, inquit, non proficimus, et naves nostræ longe absunt. Nam quinque dierum, ut prædiximus, iter erat ad portum, in quo naves eorum stabant. Cum ergo quid sibi esset agendum, nimium turbati omnimodis nescirent, quærentium sortibus statuerunt, utrum dii eorum vellent auxiliari, ut vel victoriam caperent, vel vivi inde evaderent. Missis itaque sortibus, neminem deorum qui eis subsidio esse vellet, reperire potuerunt. Quod cum denuntiaretur in populo, ululatus et genitus immensus excitatus est in castris, omnisque virtus ab eis recessit. Quid, inquit, infelices acturi sumus? dii recesserunt a nobis, et nullus eorum adjutor est nostri! Quo fugiemus? Ecce naves nostræ longius sunt positæ

^b Seburgum sive Selburgum etiamnum ad dexteram ripam Duinæ fluvii arx est ducis Curlandiæ, ut notavit Henschenius.

^c Gualdoni *Appulia*. Henschenius suspicatur esse Pilam urbem in confiniis Curlandiæ et Samogitiæ.

fugientibusque nobis isti insequentes usque ad inter-
necionem nos debent; quid ergo nobis erit? Cum
itaque in tanta essent angustia positi, quidam nego-
tiorum memores doctrinae et institutionis domni
episcopi, suggerere eis coeperunt. Deus, inquit,
Christianorum, multoties ad se clamantibus auxilia-
tur, et potentissimus est in adjuvando. Quæramus
an ille nobiscum esse velit, et vota illi placita libenti
animo spondeamus. Omnium itaque rogatu supplici
missa sors, et inventum quod Christus eis vellet
auxiliari. Quod cum publice denuntiatum cunctis
innotuisset, omnium corda ita subito roborata sunt,
ut confestim ad urbem expugnandam intrepidi vel-
lent accedere. Quid, inquit, nobis nunc formi-
dandum, quidve pavendum est? Christus est nobis-
cum, pugnemus et viriliter agamus, nihil nobis ob-
stare poterit: nec deerit nobis certa victoria, quia
potentissimum deorum nostri adiutorem habemus.
Conglobati ergo omnes læto et forti animo ad debel-
landam profecti sunt urbem.

*Victoriam obtinere fœdere facto; jejunia vovent;
eleemosynis vacant.*

53. Cumque in circuitu astantes pugnam inire
vellent, ab his qui intrinsicus erant, postulatum est
ut copia eis daretur loquendi. Quod cum rex Sueo-
num annuisset, illi subsecuti sunt: Nobis jam pax
magis quam pugna placet, et fœdus vobiscum inire cu-
pinus. Et primo quidem quidquid ex spoliis Danorum
præterito anno in auro et armis acquisivimus, vobis
pro munere fœderis danus. Deinde pro unoquoque
hominum in hac urbe constitutorum dimidiam li-
bram argenti offerimus; et insuper census, quem
antea solebamus vobis dare, persolvimus: et datis
obsidibus, abhinc subjecti et obedientes, sicut antea
fuimus, vestro imperio esse volumus. Cum hæc ita-
que oblata fuerint, necdum tamen animi juvenum
sedari poterant: verum alacriores facti, et absque
metu imperterriti, pugnare tantum desiderantes, se
armis urbem et omnia quæ haberent, vastaturos,
ipsoque captivos abducturos dicebant. Rex vero et
principes saniori consilio dextras ab eis accipientes,
fœdus inierunt, et thesauris innumerabilibus, atque
obsidibus triginta sibi collatis, cum gaudio ad sua re-
versi sunt. Denique pace inter eos fœderata, statim
Sueones Christi Domini nostri omnipotentiam collau-
dantes, ejusque magnificentiam, quod vere magnus
esset super omnes deos, totis viribus prædicantes, quid
ipsi per quem tantam obtinuissent victoriam, vovere
deberent, sollicite quærere coeperunt. Unde a Chri-
stianis edocti negotiatoribus qui simul aderant, Chri-
sto Domino placitum devoverunt jejunium, ita ut, ad
sua reversi, postquam domi septem dies essent alios
septem a carne omnes pariter abstinerent, sed et
post hoc quadraginta diebus evolutis, ipsi quoque
unanima conventionem quadraginta sequentes similiter

* Anno scilicet 854, ut scribitur in Annalibus Ful-
densibus, Bertinianis, Metensibus, et in libro de
Gestis Nortmannorum, quorum dux Gudrum, fratre
Horici regis natus, post piraticas infestationes in

A a carne abstinere agerent. Quod et factum est,
omnesque qui ibi adfuerant, hoc statutum libenti
perfece-
runt animo: multi etiam post hæc reverentia
et amore Christi apud eos jejuniis, quæ Christiani
observabant, insistere incipientes, et eleemosynis
(namque hoc Christo gratum didicere), quoslibet pau-
peres adjuvare coeperunt. Sicque favore omnium
prædictus Erimburtus sacerdos libere apud eos quæ
Dei sunt agere, et cunctis Christi potentiam laudan-
tibus, religionis divinæ in illis partibus devotio au-
gmentum sui ab illo tempore sine ullius contradi-
ctione coepit habere.

*Horico juniore patri succedente, ecclesie aditus oc-
clusus, dein rege volente concessus; alterius con-
dendæ facultas data.*

B 54. Inter hæc vero divino contigit iudicio, ut pira-
tarum infestatione memoratus Horicus rex, quibus-
dam propinquis hujus regnum ipsius invadere con-
nantibus, bello interemptus sit: cum quo pariter
omnes primores terræ illius, qui olim domno epi-
scopo familiares et amici habebantur, gladio interie-
runt. Deinde post hæc constituto in regno ipse
Horico juniore, quidam illorum, quos ille tunc habe-
bat principes, et minus antea domno cogniti fuerant
episcopo, persuadere ei coeperunt ut ecclesia apud
eos facta destrueretur, et religio Christianitatis ibi
cæpta annihilaretur, dicentes deos suos sibi iratos
esse, et quod ideo tanta eos mala invenerint, quia
alterius et incogniti Dei culturam apud se receperant.
Qua de re comes præfati vici, *Seleswich* videlicet,
nomine Hovi, qui huic religioni præcipue resistebat,
et ad destruendam Christianitatis fidem regem pro-
vocabat, ecclesiam ibi factam jussit claudi, religio-
nemque Christianitatis ibidem prohibuit observari:
unde et presbyter qui ibi aderat, persecutionis acer-
bitate compulsus, inde recessit. Pro hac itaque re
domnus episcopus nimium sollicitus et tristis effectus
fuerat; quia nullum tunc cum Horico juniore de ami-
cis habebat, quos antea largissimis donationibus sibi
familiares acquisierat, per quos eum ad Domini vo-
luntatem conciliare posset. Unde quia humano desti-
tutus fuerat, ad divinum solito more concurrens auxi-
lium. Nec spes sua eum fefellit. Consolatus est quippe
eum Dominus spiritali in animo consolatione, et cer-
tus omnino factus est, quod nullo modo, ut hostes
D Christi machinarentur religio ibi cæpta deperiret:
quod ita Domino annuente non multo post contigit.
Nam cum pro hac sola eadem causa ad prædictum
regem ire disponderet, Domini præveniente gratia,
idem rex, expulso prius de vico memorato jam dicto
comite, ita ut nunquam postea in ejus gratiam redire
potuerit, ad domum episcopum suum gratis direxit
legatum, mandans ut sacerdotem suum ad propriam
remitteret ecclesiam: non se minus quam seniore
Horicum Christi velle gratiam promereri asserens,

partibus Gallicanis patratas in patriam redux, Hori-
cum patrum oppugnavit, tantamque eadem fecit
per triduum, ut de stirpe regia Godefridi nullus nisi
unus puer remaneret.

domnique episcopi amicitiam obtinere. Quo facto, cum ipse quoque reverendissimus Pater noster ad ejusdem regis præsentiam cum adjutorio Burchardi illustrissimi comitis venisset, qui etiam antea apud Horicum seniore[m] adjutor illi in omnibus fuerat, et apud regem utrumque bene poterat, quia propinquus erat ipsorum, tanta gratia a juniore susceptus est Horlco, ut statim ei omnia quæ antecessor suus causa Christianitatis in regno suo fieri permiserat, ipse quoque concederet. Insuper etiam, quod antea nefandum paganis videbatur, ut clocca haberetur in ecclesia consensus. In alio quoque vico regni sui, Ripa vocato, similiter locum ubi ecclesia fabricaretur, tribuit : et ut ibi sacerdos præsens adesset, suæ potestatis licentiam dedit.

Ministri varii ad Sueones missi.

55. Denique dum hæc agerentur, prædictus venerabilis Gauzbertus episcopus ad gentem Sueonum quemdam misit presbyterum, nomine Anfridum, qui ex gente Danorum oriundus erat, et a domno Ebone ad servitium Domini educatus fuerat. Qui cum illo advenisset, memoratus Erimburtus sacerdos exinde reversus est, et ille ibi cum multa omnium ambitione tribus demoratus est annis aut amplius. Post hoc vero audito domni Gauzberti obitu, ipse quoque exinde reversus, et apud nos aliquandiu conversatus, aggravescente dolore defunctus est. Quo facto dominus episcopus, non sufferens fidem Christianitatis ibi creptam perire, suum illuc misit presbyterum, nomine Raginbertum, qui cum satis ad hoc idoneus, et tantæ profectionis valde esset voluntarius, et ad portum memoratum *Sleaswich* pergeret, diabolica machinatione, in via Danorum latrocinantium insidiis circumactus, et his quæ habebat spoliatus, die Assumptionis sanctæ Mariæ ipse quoque in bonæ voluntatis cursu feliciter consummatus est. Quod cum Domini episcopi animum nimio affecisset mœrore, nequaquam tamen a cœpta retrahi potuit voluntate: verum in hoc opus alium ordinavit episcopus Presbyterum, ex gente Danorum progenitum, nomine Rimburtum *, quem cum ad illas partes pro Christi nomine destinasset, benigne ibi a rege et populo susceptus, divina apud eos mysteria largiente Domino libere hactenus celebravit. Denique et ipsi, sicut et cæteris, quos inter paganos ante constituerat, denuntiavit sacerdotibus, ut nullius aliquid concupisceret, neque peteret : sed ut magis exemplo beati Pauli apostoli, ipsi quoque manibus laborarent, et victu ac vestimento contenti essent, pie eos adhortatus est : quibus tamen ipse et sequacibus eorum, quidquid necessarium habebant, insuper et si quid pro amicis acquirendis dandum erat, de suo abundanter ministrabat.

Anscharius ab Ebone identidem confirmatur. Adversa fert æquo animo.

56. Porro inter has multiplices variasque angustiarum pressuras, quas, uti commemoravimus, de

* Rimburtus iste presbyter alius est a Rimberto diacono, Anscharii discipulo, successore et præcone :

A eadem legatione, ut prædictum est, semper inspiratione roboraretur, ne a cœpto desisteret opere ; tamen domni quoque Ebonis memorati Rhemensis archiepiscopi, qui hanc legationem primo susceperat, non modice eum in hac causa et devotio mentis et fervor consolabatur animi : si quidem ipse intimo pro vocatione gentium flagrans spiritu, jugiter eum ad fidei gratiam in partes istas promulgandam incitabat, et ut cœpta non desereret, strenue commonebat. Cujus verbis exhortationis, et maximo ardore mentis, quo ad hoc fervebat, iste beatus vir provocatus, indubitanter officii sibi commissi curam agebat : nec aliqua unquam incommoditatis adversitate a cœpto opere averti poterat. Et licet innumera fuerint prædicti pontificis suasoria monita, quibus Pater noster intimo consolabatur gaudio, illius tamen semper recordabatur sermonis, quem de hujus legationis causa in ultimo collocutionis suæ habuere tempore. Nam cum dominus episcopus noster, dinumeratis multis quæ sibi contigerant angustiis, quid de eadem legatione sibi videretur ipsum requireret, qualemque consolationem sibi super hoc dicere vellet, ab eo sollicitè exposceret, ille quasi prophetico afflatus spiritu, respondit. Certus sum, inquit, quia quod nos pro Christi nomine elaborare cœpimus, fructificare habet in Domino. Nam ita est fides mea, et sic firmiter credo, immo veraciter scio : quia, et si aliquando propter peccata quodammodo impeditum fuerit, quod nos in illis cœpimus gentibus, non tamen unquam penitus extenuetur, sed fructificabit in Dei gratia et prosperabitur, usquequo perveniat nomen Domini ad fines orbis terræ. Hæc itaque fides fuit eorum, hac voluntate exterarum gentium fines petierunt, hujus religionis amore pro Domino certaverunt, a quo et præmium laboris sui sine dubio percepturi sunt. Hujus devotionis voluntas ab animo Domini et Patris nostri nunquam recessit, et pro salute gentium nunquam orare cessavit : quin potius cum assidua fere piratarum infestatione, quæ ex gentibus jam dictis veniebat, parochia illius in circuitu vastaretur, ac familia diriperetur; ille tamen pro adversantibus et insidiantibus sibi jugiter exorabat, et pro conversione eorum qui sibi malefaciebant, apud Dei misericordiam sine cessatione rogabat; petens ne statueretur illis in peccatum, quod ignorantibus Dei justitiam, errore diabolico decepti, Christianorum rebus essent infesti. Cujus sollicitudinis causa in tantum fervebat, ut etiam in infirmitate positus novissima, jam dictæ suæ legationis causam nunquam antea tractare et disponere omiserit, quousque ultimum exhalaverit spiritum vitæ. In quo religionis ardore a sæculo susceptus, credimus, quod maxima secum comitante fidelium multitudine, quos ex gente Danorum atque Sueonum Domino lucratus fuerat, initium boni certaminis illius; divina remunerante clementia, in die resurrectionis omnium, gloriose et feliciter regna penetravit.

quibus duobus alius accedit Raginbertus presbyter, de quo supra.

*Ansharius monachus probus; episcopus sanctorum A
emulus. Cilicio assidue utitur. Amat solitudinem.*

57. Sane quia de legationis ejus causa et cura, qua alios servare cupiebat, multa jam diximus; qualis in semetipso, et pro salute propriæ animæ exstiterit, qualiterque corpus suum affligerit, jam nunc tempus est enarrandi. Qualis namque apud vos in monasterio in omni devotionis suæ studio effulserit, vobis optime est compertum. Tamen, ut auditum habemus, ipse adolescens et juvenis senibus et grandævus mirandus videbatur et imitandus. Jam vero sumpto apud nos episcopatu, hoc omnino quod in monasterio inchoaverat, modis omnibus augmentare, et vitam omnium sanctorum imitari studuit, specialius tamen beati Martini. Cilicio namque ad carnem non solum in die, sed etiam in nocte usus est, et magnopere populis verbum Domini prædicando studebat prodesse. Interdum tamen, ut semetipsum in divina exerceret philosophia, in solitudine manebat: ad quod opus cellam aptam sibi constructam habebat, quam appellabat quietum locum et amicum mœrori. Ubi cum paucis demoratus, quotiescunque a prædicatione et ecclesiasticis officiis, ab inquietudine paganorum liber esse poterat, habitavit: ita tamen ut nunquam proprium commodum et solitudinis amorem gregis sibi commissi præponeret utilitati.

Parcus in victu, ob id vana gloria tentatus, divinitus eo vitio liberatur. Senex parcimoniam supplet eleemosynis.

58. Porro quousque juventutis aliquatenus potitus est robore, persæpe panem in pondere et aquam in mensura sumebat; maxime quandiu solitudine ei uti licitum erat. Quo tempore non modice, ut ipse affirmabat, a spiritu tentatus est cenodoxiæ. Studebat namque inimicus humani generis peste jam dicta animam illius inficere, et magnus ipse oculis suis videbatur, quia taliter abstinere. Qua de re tristis factus, et ad Domini pietatem in oratione conversus, postulabat ut sua eum gratia ab hac perniciosissima impietate liberaret, quod et factum est. Cumque pro hac re sollicitus intentus esset precibus, quadam nocte sopori deditus, vidit se quasi usque in cælum rapi, et totum sæculum ac si in teterrimam vallem collectum; ex quo tamen et heatorum animæ, licet raro, angelico ministerio rapiebantur, et ducebantur in cælum, in qua videlicet tenebrosa valle, ostensum est ei etiam quasi sementinum quoddam, ex quo genus humanum ducit originem. Cumque hæc omnia admirans et horrescens aspiceret, jussus est ut attenderet, quo initio in hanc vitam veniret; ac dictum est: Unde, inquit, homini ulla jactantia esse poterit, qui de tam vili origine in

^a Quales scilicet advenit Ciceronis libertus, ut celeritatem linguæ manus scribentis assequeretur.

^b Id est in ecclesia Bremensi, in qua proinde monachi ex institutione Ansharii collocati sunt.

^c In vetustis Psalmorum libris post singulos psalmos habentur singulæ orationes, ut in libro illo quem sanctus Rotbertus, abbas Molismensis, detulit

convalle lacrymarum procreatus sit? et quidquid boni habuerit, non a se, sed ab eo a quo omne datum optimum et omne donum perfectum est, acceperit? Si igitur ulterius, inquit, ab ulla tentatus fueris cenodoxiæ peste, istud in mentem reducens memorare unde progenitus sis, et cum Dei gratia liberaberis. Quod ita et factum est. Jam vero postquam senuit, non adeo potuit de cibo abstinere: potus tamen ei semper aqua fuit, nisi quod propter vanam gloriam vitandam magis, quam aliquam suavitatem capiendam, aliquantulum ipsi aquæ quam bibiturus erat, de potu [*f. de vino*] admisceret. Quia tamen in senectute sua solita nequivit uti parcimonia, studuit hoc eleemosynis et orationibus multisque aliis bonis compensare. Hujus rei gratia multos redemit capti vos, quibus libertatem dedit; nonnullos tamen eorum ad Dei servitium educandos, litteris divinis instruere jussit.

Devotionis studio libros scribit Ansharius. Lacrymis deditus, usus ad hoc Scripturæ sententiis.

59. Porro ad devotionem sibi in Dei amore acueudam quam studiosus fuerit, testantur codices magni apud nos, quos ipse propria manu per notas ^a conscripsit, qui solummodo illa continere noscuntur, quæ ad laudem omnipotentis Dei pertinent, et ad peccatorum redargutionem, ad laudem quoque beatæ et æternæ vitæ, et terrorem gehennæ; et quidquid ad compunctionem pertinet, et lamentum. Testes sunt et fratres apud nos ^b et in nova Corbeia degentes, quos pro hoc opere frequenter postulavit; quique illi nonnulla hujuscemodi conscripta miserunt. Sed nunquam illi sat esse poterat, quin omnem vitam suam in luctu et lacrymis exigere vellet. Nam licet illi compunctio cordis lacrymas excitaret, non tamen ei unquam sufficientes videbantur, nisi quod in ultimo ætatis suæ anno hanc gratiam diu quæsitam Domino largiente promeruit, ut quotiescunque vellet, ploraret. Denique ex ipsis compunctivis rebus, ex sacra Scriptura sumptis, per omnes psalmos propriam aptavit oratiunculam ^c, quod ipse pigmenta vocitare solebat: ut ei psalmi hac de causa dulcescerent. In quibus videlicet pigmentis, non compositionem verborum curabat, sed compunctionem cordis tantum quærebat: in quibus pigmentis aliquando Dei laudat omnipotentiam, et judicium; aliquando semetipsum vituperat; aliquando sanctos, qui Deo obediunt, beatificat; aliquando miseros et peccatores luget, quibus omnibus semetipsum semper deteriorem dicebat. Quæ tamen, aliis canentibus cum eo, finito psalmo, ipse solus tacitus ruminare solebat. Nec ulli ea manifestare volebat. Quidem tamen nostrum, qui ei familiarissimus erat, magna vi precum vix obtinuit

Cisterium. Id observatum aliquando a monachis Orientis, ut loco versus *Gloria Patri*, quem Occidentales post unumquemque psalmum canebant, oratio diceretur, teste Cassiano in lib. II Institutionum, cap. 9. Bedæ tribuuntur ejusmodi pigmenta, *Scintilla* dicta; similia etiam Alcuino.

ab eo, ut ei ipsa pigmenta, sicut ille cantare solitus erat, dictaret. Quæ tamen ipse conscripta vivente eo nemini innovuit, sed post obitum ejus quibusque legere volentibus exhibuit.

* *Psalmos pro loco et tempore varios recitabat.*

60. Inter psalmos autem cantandum ^a frequenter etiam manibus operari solebat, nam his temporibus rete operabatur. De ipsis vero psalmis dispositum habuit, quos in die, quos in nocte cantaret; quos, dum se ad missam præparabat, cantaret; quos, dum discalceatus ad lectum ire volebat. Mane autem semper quando se calceabat, et lavabat manus, litanias cantabat: et sic ad ecclesiam profectus, tres aut quatuor missas celebrari faciebat, ipse astans et officium agens: statuto tamen legitimo ^b tempore in die publicam missam, nisi aliqua ei incommoditas accidisset, ipse cantabat.

Liberalis in pauperes, xenodochium dotat in gratiam pauperum. Omnium curam gerit. Sacculum portat in zona. In Quadragesima reficit pauperes quatuor, et eis ministrat.

61. In eleemosynis vero dandis quam ipse liberalissimus fuerit, quis enarrare poterit, cum omnia quæ habebat in Domini voluntate, necessitatem patientibus subministrare cupiebat? Ubicunque enim aliquem in necessitate positum sciebat, ex quanto poterat eum adjuvare satagebat. Et non solum in propria parochia, sed etiam in longinquis regionibus positis subsidium sui adjutorii ministrabat: specialius tamen hospitale pauperum ^c in Brema constitutum habebat, ad quod decimas de nonnullis villis disposuit, ut ibi cum quotidiana susceptione pauperum ægroti recrearentur. Per omnem episcopatum suum decimas animalium et omnium reddituum ^d, decimasque decimarum, quæ ad eum pertinebant, in pauperum expansionem distribuebat: et quidquid argenti vel cujuslibet census illi proveniebat, in usus indigentium decimabat. Insuper in quinto anno omnium animalium, licet antea decimata fuerint, ad eleemosynarum dationem iterum ex integro decimationem faciebat: de argento etiam quod ad ecclesias in monasteriis veniebat, quartam partem ad hoc ipsum destinabat. Curam ergo pupillorum et viduarum maximam semper habebat, et ubicunque anachoretas esse sciebat, sive viros, sive feminas, frequentibus visitationibus et donis ipsos in Dei servitio confortabat, et necessariis subsidiis adjuvare studebat. Habebat quoque in zona propria semper sacculum cum nummis, ut, si quando egeus veniret,

^a Sic Ægyptii monachi opus manuum et psalmodiarum orationes pariter exercebant, apud Cassianum in ejusdem libri cap. 13 et 14. Sic sanctus Adalhardus in Statutorum lib. II, cap. 4, præcipit ut qui in coquina ministerio laborant, psalmos sine intermissione cantent, id est recitent. Quo sensu etiam ista vox hoc in loco usurpatur.

^b Ergo non quotidie, sed solemnioribus duntaxat diebus sacris operabatur Ansharius.

^c Eo in loco postea institutum collegium duodecim canonicorum, et templum sub nomine S. Ansharii, etiam nunc perstans, teste Philippo Cæsare,

et dispensator eleemosynæ suæ doceret, ipse sine mora quod daret haberet. Studebat enim illud beati Job dictum per omnia implere, ut nec saltem oculus viduæ aliquando expectare faceret: sicque et oculus cæco et pes claudo et pater pauperum omnino esse studebat. In Quadragesimæ vero tempore quatuor pauperes quotidie in Brema ad escam suscipi jubebat, duos scilicet viros et duas feminas, et viris quidem ipse cum fratribus pedes lavabat; feminas autem in prædicto hospitali pauperum, vice illius, quædam Deo sacrata quam ipse in Dei voluntate et religionis amore probatam habebat. Denique cum parochias more episcopali circuiret, antequam ipse ad convivium accederet, pauperes præcipiebat introduci: quibus aquam etiam ad manus lavandas exhibebat, et culegiis datis miscebat ^e; et mensa ante ipsos posita, sic demum ad convivium suum cum hospitibus accedebat. ^f Et ut misericordiæ ac pietatis ejus viscera exemplis approbemus, vidimus quondam, cum inter multos alios cujusdam viduæ filium in longinqua regione captivum abductum, in Sueviam videlicet, pretio redemptum, ipse secum ad propria reduxisset; et cum ipsum mater sua gaudens videret reversum, (sicuti mos est seminarum) præ gaudio in conspectu astans lacrymata fuisset; ipse quoque episcopus compunctus non minus flere cepit, statimque filium ipsum viduæ libertate donatum matri reddidit, domumque gaudentes ire permisit.

^g *Futura prænoscit; in agendis Deum consulit. Brementis Ecclesie se fore pastorem cælitus prædiscit.*

62. Et quia conversatio ejus, secundum beatum Paulum apostolum (*Phil. III, 20*), semper erat in cælo, nonnunquam ipse cælestibus revelationibus (sicuti jam præfati sumus, licet multa omiserimus) illustrabatur in terra, ita ut fere omnia quæ ei proventura erant, antea semper, sive per somnium, sive per intimam revelationem in mente, sive per excessum, ipsi cognita fierent. Nam quod diximus fieri in mente, hujusmodi esse putamus, sicut in Actibus apostolorum legitur: *Dixit, inquit, Spiritus Philippo (Act. VIII, 29)*. Ad omnia enim quæ forte præcipua definire debebat, spatium cogitandi habere volebat; et nihil temere disponebat, antequam gratia Dei illustratus, ipse in mente sua sentiret quid melius esset: sicque superna visitatione certificatus in mente, sine cunctatione quæ agenda erant, disponebat. Porro ea quæ per somnium videbat, sicuti jam superius multa comprehensa sunt, tam vera

qui cum adhuc ἀκαθάρτος esset, ibidem canonicum egit et pastorem: postea conversus hujus præcipue sancti, uti ipse credit, precibus ac meritis, cujus vitam studiosè ac diligenter perquisierat. --

^d Id ipsum ordinaverat Adalhardus abbas apud Corbeiam veterem, ut ex Statutis ipsius constat.

^e Id est potum præbebat. Hec sensu verbum miscere frequens est apud auctores mediæ ætatis. Vide Glossarium V. Cl. Caroli Fresnii.

^f Abhinc usque ad num. 68 infra, Guadio postea transit prosaicam orationem.

erant, ut nunquam ea cassata reminiscamur. Nam ut ad probationem hujus rei omnia referamus, antequam ad Bremensem invitaretur Ecclesiam, quadam nocte visum est ei quod venisset in quamdam regionem amoenissimam, in qua invenit beatum Petrum apostolum. Cumque illum admiraretur, veniant quidam homines petentes, ut ipse beatus videlicet Petrus eis pastorem et doctorem destinare deberet. Quibus cum ille respondisset: Iste est, quem debetis habere pastorem, dominum episcopum coram se stantem proponens; visum est ipsi quod terræ motus fieret magnus, et ipse in terram cecidisset, et quod venisset vox super eum, et magna suavitas in mente, unctio videlicet Spiritus sancti, ita ut se quasi innovatum sentiret in gratia Christi. Vox vero quæ venit, quasi benedictionem super eum fudit. Post hæc iterum, sicut ipsi videbatur, jam dicti viri admonuerunt apostolum, quo eis doctorem quemlibet destinaret (contrarii enim esse videbantur iis quæ ille eis ante proposuerat); quibus ille quasi indignando respondit: Nonne dixi vobis quia hic esse deberet, qui in præsentiarum stat? quid dubitastis? nonne audistis vocem super eum Spiritus sancti ad hoc delapsam, ut eum vobis consecraret pastorem? Quo dicto, somno expergefactus, quod triennio ante viderat quam ad Bremensem regendam invitaretur ecclesiam, certus omnino factus est, quod alicubi in nomine Domini ire deberet: sed quo, nesciebat. Postquam vero regio jussu ad Bremensem ecclesiam venit, et eam in honore sancti Petri consecratam didicit, et nonnullos quoque invenit, qui eum non libenti recipere animo, recordatus est visionis suæ: hæcque de causa consensit, ut illam regendam susciperet diocesim. Non aliter nunquam se hoc facere voluisse attestando dicebat.

Turholt nutrit pueros Nortmannicos. Prævidet Reginarii penam ob eos inde abductos.

63. Eo quoque tempore quando cellam prædictam Turholt habuerat, quoniam omnis ei cura de vocatione gentium erat, ut eis in sua legatione proficere potuisset, nonnullos pueros, ex Nortmannis vel Sclavis emptos, in eadem cella causa discendi ad sacram militiam nutriendos posuerat. Quorum quosdam prædictus Reginarius, quando illi cella ipsa data est, inde abstulit, et ad suum servitium misit. Qua de causa, cum nimium esset dominus episcopus anxius, post paululum visum est illi quod venisset in quamdam domum, invenissetque ibi et venerandum regem Carolum et ipsum Reginarium. Quos ipse, ut ei videbatur, de iisdem pueris increpavit, asserens quod eos ad Dei omnipotentis servitium nutrire disposuerat, non ut Reginario servirent. Quo dicto visum est ei, quod idem Reginarius, levato pede suo ad os calcitraret domni episcopi. Denique hoc facto mox visum est ei, quod Jesus Christus prope eum astaret, diceretque regi præfato

^a De Remberti successoris designatione aliqua hic addita erant, ut patet ex Vita sancti Remberti

A pariter et Reginario: Cujus, inquit, hic hominem vos tam turpiter dehonestatis? scitote, quia isto Dominum habet, et vos de hac causa non eritis immulcati. Quo dicto ipsi exterriti facti conturbati sunt: dominus vero episcopus evigilavit. Quod illi ostensum quam verum fuerit, testatur ultio divina, quæ super ipsum venit Reginarium. Nam non multo post iram regis meruit, et cellam ipsam una cum omnibus, quæ ex parte regis habebat, perdidit, nec ulterius in gratiam pristinam redire potuit.

De grege quam sollicitus; in prædicatione suavis et severus.

64. Verum de pastoralis ejus gratia qualis quantusque exstiterit, præterisse ne videamur; in illo certe probavimus, quam verum sit, quod beatus Gregorius in figura pastorum, qui in Nativitate Domini super gregem suum vigilabant, de pastoribus Ecclesiæ dixit: Quid est, inquit, hoc, quod vigilantibus pastoribus angelus apparuit, eosque Dei claritas circumfulsit? nisi quod illi præ cæteris videre sublimia merentur, qui fidelibus gregibus præesse solliciti sciunt? Dumque ipsi pie super gregem vigilant, divina super eos gratia largius coruscat. In omni enim actione illius gratiam Dei cum eo comitasse multis experimentis probavimus. Nam quod ipse super gregis sui custodia sollicitus, multa sublimia videre promeruit, et in mente superna frequentius visitatione inspiratus sit, superius jam in multis comprehensum ostendimus. Denique etiam exterior gratia Dei in eo largius coruscante, sermo quoque prædicationis illius multa suavitate perfusus, partim erat horribilis: ut certo probaretur iudicio, infusione spiritali verba ejus moderari: in quo miscens terroribus blandimenta, vim divini prætenderet iudicii, in quo veniens Dominus terribilis peccatoribus, et blandus apparebit justis. Hac quippe gratia in verbis et vultu admirandus erat: ita ut eum potentes et divites, maxime tamen contumaces et protervi terribilem attenderent; mediocres vero quasi fratrem complecterentur; pauperes autem quasi patrem piissimo venerentur affectu.

Prohibet laborem in die festo. Deus transgressores puniens

D 65. Porro licet signa virtutum, velut instrumenta jactantiæ, caute fugeret, tamen eo non quærente et hæc ipsa non deerant: quod evidenti probatum est indicio, quia scilicet mandatum Domini ex ore illius in irritum prolatum non cessit. Nam cum quodam tempore in Frisia, in pago Ostergao [al., Ostargao], in die Dominica prædicaret populo, et inter alia prohiberet, ne quis in die festo opus servile exerceret, quidam illorum, ut sunt contumaces et stolidi, domum reversi, quia serenus erat aer, in pratium euntes, collecto feno acervos fecerunt. Quibus factis, advesperascente die, omnes illi acervi, qui eadem

cap. 6, quæ Rembertus ipse modestiæ causa delevisse videtur.

die facti fuerant, divinitus igni consumpti sunt, illæ-
sis illis permanentibus qui in anterioribus diebus in
medio præparati constabant. Quo facto, populi in
circuito manentes, fumum a longe cernentes, hostes
adesse putantes, timuerunt valde: sed diligentius rei
veritatem perscrutantes, contumaciam nonnullorum
probaverunt esse multatam.

Captivorum liberationem procurat.

66. Nec silendum arbitramur quia cum quodam
tempore gens Nordalbingorum plurimum deliquisset,
quorum delictum huiusmodi erat, videlicet cum non-
nulli miseri captivi de Christianis, qui apud barbaros
affligebantur, inde effugerent, et ad Christianos ve-
nissent ad prædictos Nordalbingos, qui proximi no-
scentur esse paganis; ipsi eos capiebant, et in vin-
culis ponebant: quorum alios iterum paganis ven-
debant, alios suo mancipabant servitio, aut aliis
Christianis venundabant. Cum igitur hoc domno
innotuisset episcopo, et de hac re nimium anxius
esset, quod in sua diœcesi tantum nefas contigis-
set; sed qualiter id emendari potuisset, non satis
ratione colligebat: quoniam in hoc nefandissimo
scelere erant plurimi irretiti, qui potentes apud
eos et nobiles habebantur. Denique cum de hac
re nimium esset anxius, quadam nocte divina ei
apparuit consolatio. Videbatur namque illi, quod
Dominus Jesus esset in præsentis sæculo, sicut
olim fuit, quando suæ præsentis doctrinam et
exempla populis prædicabat: visumque est ei,
quod esset cum multitudine fidelium, et quod
ipse dominus episcopus cum eo in eodem esset
itinere lætus et gaudens; et, ut ipsi videbatur,
erat in omnibus contumacibus terror divinitus
illatus, et ereptio fiebat oppressorum, et quies ma-
gna in omnibus, ita ut nihil contrarietatis in ipso
videretur esse itinere. Post hanc itaque visionem
confirmatus, ad prædictum populum suum ipse par-
avit protectionem, ea videlicet voluntate, ut et mise-
ros qui irrationabiliter servituti addicti fuerant et
venditi, quoquo pacto liberaret; et ne in posterum
aliquis tantum malum committere auderet, cum Do-
mini gratia prohiberet. In qua protectione tantam
illi Dominus gratiam concessit, tantumque auctori-
tatis ejus contumacibus terrorem incussit, ut, licet
essent nobiles et male potentes, nullus tamen illorum
suo imperio auderet contradicere: sed quærebantur
miseri ubicunque venditi fuerant: et donati liber-
tate, dimittebantur, ut irent quocunque vellent. In-
super ne ulla fraus in futurum pro eadem re obten-
deretur, conventionem talem fecerunt, ut non jura-
mento nec testibus se ullus eorum, qui in prædicta
rapacitate maculati fuerant, defenderet; sed iudicio
omnipotentis Dei se committeret, aut ipse, qui pro
tali scelere impetebatur, aut certe captivus quem
alius impetebat. Hoc ergo facto in ipso itinere Do-
minus veraciter exhibuit, quod fidelibus pollicitus
est, dicens: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus*

A usque ad consummationem sæculi (Math. xxviii, 20).
Tanta prosperitate et gaudio iter illud perfecit, ut
quidam cum eo comitantes dicerent, nunquam se in
vita sua tam bonum et tam suave iter egisse.

Oleo sanat ægrotos. Vanam gloriam fugit.

67. Quanti vero oratione illius et unctione olei
sanati sunt, enumerare non possumus. Hoc enim
multorum assertionem comperto, certatim ad eum non
solum de ipsius diœcesi, sed etiam de longinquo
venire solebant ægrotantes, medicinam ab eo salutis
poscentes. Ipse tamen hæc omnia semper occultari
maluit quam vulgari. Nempe cum de huiusmodi vir-
tutum signis aliquando coram eo fieret sermo, ipse
cuidam suo dixit familiari: Si dignus essem apud
Deum meum, rogarem quatenus unum mihi conce-
deret signum, videlicet ut de me sua gratia faceret
bonum hominem.

*Martyr tota vita. Affectus dysenteria. Tristatur ob
martyrium sibi præreptum.*

68. Præterea cum talis ei esset vita, in infirmi-
tate tamen corporis proprii pene assidue laborabat.
Omnis quippe vita ejus fere martyrium fuit, quippe
in laboribus plurimis infra diœcesim propriam, pro-
pter incursiones et deprædationes barbarorum, nec-
non et contradictiones malignantium; insuper et
cruciatione propria, quam sibi ipse in corpore suo
pro amore Christi nunquam cessavit inducere. Sed
quid facimus, qui post tot dulcia et salubria illud
cogimur referre, quod sine nostro luctu non vale-
mus explicare? Nam ætatis suæ anno sexagesimo
quarto, episcopatus vero trigesimo quarto, gravi cœ-
pit corporis morbo laborare, dysenteria scilicet
jugi, qua cum per multos dies, mensibus videlicet
quatuor et amplius, acriter laboraret, et se ad mor-
tem urgeri sentiret, semper Deo gratias agebat,
minoremque ipsum laborem esse dicebat, quam sæ-
mereretur iniquitas; illud beati Job sæpius decan-
tans: *Si bona suscepimus de manu Dei, quare mala
non suscipiamus? (Job iii, 10.)* Tamen se propter
supradictas visiones martyrio potius quam tali infir-
mitate credebat consummari, tristis admodum factus,
sibimetipsi et peccatis suis cœpit reputare, quod
quasi spe certissima sua esset culpa defraudatus,
illud Psalmigraphi sæpius decantans: *Iustus es, Do-
mine, et rectum iudicium tuum (Psal. cxviii, 137).*
Quem videlicet mœrorem cum suo fidelissimo a di-
scipulo, qui ei conscius, quærendo revelaret; et eum
ipse consolari intentius studuisset, dicens, quod non
ei promissum fuisset, ut gladio trucidaretur, aut
igne cremaretur, aut in aqua necaretur; sed ut cum
corona martyrii ad Dominum venire deberet; nulla-
tenus tamen consolationem recipere potuit. Denique
cum sæpius de eadem re cum discipulo suo, qui ei
consciis pene in omnibus fuit, colloqueretur; et sum-
mopere eum consolari voluisset, ad memoriam ejus
revocare studens, quantam in Dei servitio sustine-
rit, quantamque corporis sui pertulerit molestiam,

* Rombertum scilicet, hujus Vite scriptorem, uti explicat Adamus in lib. 1, cap. 31.

et quod etiam ipsa infirmitas novissima gravis nimium et diuturna et satis ipsi pro martyrio reputari potuisset; ipse tamen nullo modo consolationem recipiens, sed in supradicto manebat mœrore.

A Deo confortatur. Privilegia sibi concessa describi curat, executionem regi commendans

69. Unde factum est, ut Dominus servum suum, non jam ut prius per somnium, sed apertius consolari dignatus sit, quatenus tanto mœrori suæ gratiæ præstaret remedium. Nam cum quadam die ad missam in oratorio consistens, pro hoc ipso nimium sollicitus esset; subito in excessum mentis raptus audivit vocem quasi vigilans, quæ ipsum vehementer increpabat, quod nullatenus de Dei promissione dubitare debuisset, quasi aliqua iniquitas Dei potuisset pietatem vincere. Firmissime crede, inquit, et nullatenus dubites, quia utrumque tibi Deus sua gratia faciet, id est et peccata dimittet, pro quibus modo sollicitus es, et omnia quæ promisit, implebit. Qua consolatione suscepta, ipse quoque consolabatur semetipsum. Et exinde sollicitus quæque in diocesi sua procurando cœpit disponere: insuper privilegia apostolicæ sedis, quæ erant de legatione ejus facta, in multis libellis jussit describere, et per omnes pene domini Ludovici regis episcopos destinare^a. Ipsi quoque regi Ludovico, filioque ejus æquivoco, hoc ipsum dirigens, addens et sui nominis litteras, quibus postulavit, ut hæc in memoriam haberent, simul etiam, prout dictaret res, adjutorio essent: quatenus legatio ipsa, Dei auxiliante gratia, et ipsis C adjutantibus, fructificare et crescere in gentibus potuisset.

Optat mori die Purificationis beatæ Mariæ, in cujus vigilia tres cereos accendi jubet. In die festo missis pro se dictis, missam publicam exspectat jejunos.

70. Porro cum jam per tres menses continuos prædicta laboraret infirmitate, et Epiphania Domini transisset, optare cœpit, quatenus eum in Purificatione sanctæ Mariæ ad Domini gratiam transire liceret. Qua ergo festivitate appropinquante, præcepit clero et pauperibus convivium præparare, ut in ipso sanctissimo die epularentur. Jussit etiam ut tres fierent cerei magni ex sua speciali cera. Quibus factis, in ipsa vigilia prædictæ festivitatis fecit eos ante se ferri, et unum ante altare sanctæ Mariæ accendere præcepit, alterum vero ante altare sancti Petri, tertium ante altare sancti Joannis Baptistæ, optans ut ipsi eum de corpore susciperent egredientem, qui in supradicta visione olim ejus fuerant ductores. Cæterum prædicta infirmitate ita erat fatigatus et attritus, ut pene jam in corpore ejus nihil remaneret, exceptis ossibus nervis ligatis, et corio tectis. Attamen ipse semper in Domini laude se exer-

A cebat. Illucescente vero jam dictæ festivitatis die, pro eo missas, sicut quotidie soliti fuerant, cuncti qui adfuere sacerdotes, celebrarunt. Ipse vero ordinare cœpit, qualiter ad populum fieret sermo, asserens se nihil eodem die gustaturum, donec publica finiretur missa. Qua finita, cum parumper comedisset et bibisset, per omnem diem studiosius suos commonere, et ad Domini servitium accendere studuit, nunc communiter, nunc sigillatim quemque, prout poterat, ad divinum animans servitium, maxime tamen ejus cura et sollicitudo fuit de sua legatione ad gentes. Noctem quoque sequentem in talibus admonitionibus perduxit continuam.

Litaniis dictis, post missas viaticum recipit. Ingeminat preces pro se et pro aliis. Moritur.

B 71. Fratres vero qui aderant, cum litaniam facerent, et psalmos ex more pro ejus exitu decantarent, admonuit ipse, ut etiam hynnum ad laudem Dei compositum, id est *Te Deum laudamus*, pariter cantarent: fidem quoque catholicam a beato Athanasio compositam. Mane vero facto omnibus qui aderant, sacerdotibus sacra solemnia missarum pro eo celebrantibus, Dominici corporis et sanguinis communionem percepta, elevatis manibus precabatur, ut quicumque in eum quouomodo peccasset, divina ei hoc pietas dimitteret. Deinde versiculos istos cœpit frequentius repetere: *Secundum misericordiam tuam memento mei tu, propter bonitatem tuam, Domine; et: Deus, propitius esto mihi peccatori; et: In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum*. Cum hæc ipse sæpius repeteret, et frequenti anhelitu jam ea frequentare non valeret; cuidam fratri præcepit ut hæc eadem vice illius frequentando cantaret. Sicque oculis in cœlum intentis, Domini gratiæ commendatum spiritum exhalavit^b.

Lugent omnes. Epilogus ejus elogii.

72. Cujus corpore ex more curato, seretroque imposito, cum ad ecclesiam deferretur, iterari visus est luctus omnium, et vox una plangentium, maxime tamen clericorum, orphanorum, viduarum, pupillarum et indigentium. Quamvis enim de illius salute non sit dubitandum, quis religiosorum aut fidelium se a fletu continere poterit, cum ille nos desolatos reliquerit, in quo solo pene omnium antiquorum vigeant exempla sanctorum? Siquidem, ut ab ipso electorum omnium capite incipiamus, Christum inopem inops ipse secutus est, cum apostolis omnia dereliquit, et cum sancto Joanne Baptista primævum tempus a turbarum frequentia remotum ducens, monasterii solitudinem expetiit: videlicet cum temporis processu quotidiano profectu excrevisset, et de virtute in virtutem ivisset, vas electionis ad

^a Huc spectare videtur Anscharii epistola in fine hujus vite relata, qua hæc privilegia episcopis Germanicis commendavit.

^b C Obiit anno Domini 865, indict. xiii, qui est Luthewici secundi vicesimus sextus, sepultusque est in basilica sancti Petri ante altare sanctæ Dei geni-

trici Mariæ, » inquit Adamus in lib. 1, cap. 31. Albertus Stadensis et Chronicon Saxonicum eundem annum signant: « Sedit omnes annos triginta quatuor, cujus depositio summa veneratione colitur iii Non. Februarii, » ex Adamo.

portandum Christi nomen coram gentibus cum beato apostolo Paulo deputatus; pascendarum Christi ovium postmodum curam cum principe apostolorum Petro suscepit: in quo regimine qualem se quantumque exhibuerit, hoc vel maxime probare videtur, quod inter cœlum et terram medius, inter Deum et proximum sequester, nunc divinæ visioni et cœlestibus revelationibus intererat, nunc commissorum sibi actus et vitam disponebat: ad quas active et contemplative geminas alas ideo ipse sufficiebat, quia cum mundicordes soli juxta Evangeliorum fidem Dominum credantur visuri, ipse virgo ab eo electus, cum sancto apostolo et evangelista Joanne, et mente et corpore virgo in ævum permansit; et tanta insuper ad cunctos charitate tenebatur, ut cum beato protomartyre Stephano etiam oraret pro suis persecutoribus. O vere beatum et omni laudis præconio dignissimum virum, quem talem ac tantum imitari, quem solum plurimorum, tot simul habere virtutes contigit! qui mente sanctus et corpore castus, cum virginibus agnum, quocumque ierit, sequetur: qui semper in confessione Christi perseverans gloriosum admodum inter confessores locum habebit: qui in sublimi illa cum apostolis iudicium sede in regeneratione sessurus est, ac mundum, quem contempserat, iudicaturus, et cum martyribus justitiæ coronam et palmam martyrii adepturus.

Martyr quomodo.

73. Martyrii duo genera esse constat, unum in pace Ecclesiæ occultum, alterum persecutionis articulo ingruente manifestum: utrumque voluntate tenuit; ad alterum effectum pervenit. Quia enim quotidie semper lacrymas, vigiliis, jejuniis, carnis macerationem, et desideriorum carnalium mortificationem in ara cordis Deo mactabat, martyrium profecto, quod pacis tempore non potuit, voto consecutus est. Quia vero ad apertum corporis martyrium persecutoris sibi animus non defuit, quod opere minus potuit, voluntate adeptus est. Quamvis hoc quoque martyrium opere eum habuisse omnino negare nequeamus, si tantos ejus pro Domino labores juxta Apostolum attendamus, in itineribus sæpe, periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis in civitate, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis in falsis fratribus: in labore et ærumna, in vigiliis multis, in fame et siti, in jejuniis multis, in frigore

A et nuditate: præter illa quæ extrinsecus sunt, instantia ejus quotidiana, sollicitudo omnium Ecclesiarum. Quis infirmabatur, et ipse non fuit infirmus? quis scandalizabatur, et ipse non urebatur? Qui ergo tot ac tantis est pro Domino et corporis adversitatibus, et animi aestibus excoctus, quomodo martyr esse jure negabitur? Nam si sola vita per passionem terminata martyrio deputaretur, nequaquam sanctum evangelistam Joannem calicem suum Dominus bibiturum esse testaretur, quem minime vitam martyrio finisse scimus. Proinde si illum juxta dominicam sententiam inter martyrum numerum ascribendum esse non dubitamus, de eo quoque, quem præmisimus, sancto plane ac beato admodum viro omnino ambigere non debemus. Martyr enim fuit, quia juxta B Apostolum et ipsi mundus et ille mundo crucifixus erat. Martyr fuit, quia inter diaboli tentamenta, inter carnis illecebras, inter persequentes paganos, inter obsistentes Christianos semper imperterritus, et immobilis, et invictus in Christi confessione usque ad exitum vitæ permansit. Martyr fuit, quia dum *μάρτυρ* testis dicatur, ipse divini semper verbi, et Christiferi nominis exstitit testis. Qua in re nemo miretur eum ad hoc, quod summo ipse desiderio optabat, et sibi repromissum putabat, martyrium non pervenisse; quia nec hoc sibi pollicitum juxta hujus nominis interpretationem probatur. Et certe poterat in accepto corporis martyrio aliqua forte sæmenti elatio subrepere: quod ut caveretur, hoc divina prudentia et spondit et concessit; videlicet ut meritis suis nihil minueretur, et humilitati, quæ omnium est custos virtutum, provideretur.

74. Quocirca, quia jam ex his quæ superius commemoravimus, claret quantæ vir iste sanctitatis, quanti apud Deum meriti fuerit; restat ut sicut ipse Christi imitator in omnibus fuit, sic nos quoque ejus imitatores esse studeamus. Sic quippe fieri quibit, ut et ipse semper usque ad consummationem sæculi nobiscum vivere possit in terris, et nos post præsentis vitæ transcursum cum eo in cœlis vivere mereamur. Vivet namque nobiscum in terris, si eum vitæ sanctitatis et doctrinæ recordatio nobis repræsentat: vivemus nos cum ipso in cœlis, si ejus exempla sequentes, ad eum semper toto desiderio et tota virtute tendamus, ad quem nos ille præcessit Jesum Christum Dominum nostrum, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus per omnia sæcula sæculorum. Amen.